

TARTU ÜLIKOOL
FILOSOOFIATEADUSKOND
AJALOO JA ARHEOLOOGIA INSTITUUT
UUSIMA AJA AJALOO ÕPPETOOL

Jaanika Tamar

EESTI NAISKORPORANDI KUVAND PERIOODIKAS
AASTATEL 1920-1940

Bakalaureusetöö

Juhendajad: Karin Hiiemaa, *PhD*

Anu Raudsepp, *PhD*

TARTU

2013

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
1. Uurimuse teoreetilised lähtekohad ja terminoloogia.....	6
1.1. Kuvand.....	6
1.2. Stereotüüp.....	7
1.3. Feministlik teooria.....	9
2. Naistudengi ajalooline positsioon Euroopas ja Eestis.....	11
2.1. Naistudeng Euroopas.....	11
2.2. Naistudeng Eestis.....	13
2.2.1. Akadeemilise hariduse saamine.....	13
2.3. Ühiskonna vastuseis naistudengi staatusele.....	15
3. Naiskorporatsiooni teke.....	17
3.1. Eesti esimesed korporatsioonid.....	17
3.1.1. Korporatsioonide olemus ja eristamine.....	19
3.1. Eesti esimesed naiskorporatsioonid.....	21
3.1.1. Asutamine ja põhimõtted.....	21
3.1.2. Struktuur.....	22
3.1.3. Võrdlus meeskorporatsiooniga.....	23
4. Eesti naiskorporandi kuvand perioodikas aastatel 1920-1940.....	25
4.1. Naiskorporant kui vähemotiveeritud üliõpilane.....	25
4.1.1. Naiskorporant kui „kohvikutõveline“.....	28
4.2. Naiskorporant kui peenutseja.....	30
4.3. Naiskorporant kui ebasobivate kommete ülevõtja.....	35
4.4. Naiskorporant kui kasutu ühiskonnaliige.....	38
4.5. Naiskorporant kui naisüliõpilase kasvataja.....	40
Kokkuvõte.....	44
Kasutatud allikad ja kirjandus.....	46
Summary.....	50

Sissejuhatus

Tänapäeva ühiskond toetub oma arengus ning edasiminekus indiviididele. Isikud moodustavad ühiskonnas gruppe, mille arvamused või nägemused teatud valdkondades või küsimustes kattuvad. Ühe grupi nägemus teisest grupist nimetatakse kuvandiks, mis muuhulgas väljendub stereotüüpides.

Erinevad stereotüübid ühiskonnas ja üliõpilaskonnas tekkisid 20. sajandi I poolel ka Tartu Ülikooli juures asutatud naiskorporatsioonide kohta, kus organiseerunud naisüliõpilased kohtasid nii heakskiitu kui negatiivset suhtumist. Enne naiskorporatsioonide loomise idee elluviimist oli mitu aastat päevakorral naisüliõpilase staatuse temaatika kui selline, mis algas 1905. aastal, mil naised said õiguse asuda Tartu Ülikooli vabakuulajateks. Naisvabakuulajate arv üliõpilaskonnas oli 1905. aastal viis ning tipphetkel, 1909. aastal - 92, sealt maalt hakkas järjest langema ning 1914 oli naisi alles 7.¹ Kui 1915. aastal muudeti Vene keisri poolt senine korraldus ja lubati naistel saada täieõiguslikeks tudengiteks, siis tõusis naiste osakaal üliõpilaskonnas hüppeliselt.² 1919. aastaks oli naisi immatrikuleeritud ülikooli 155. Naistudengite arv tõusis kiirelt, jõudes üha järgneva aastaga aina lähemale meeste osakaalule, kuid 20. sajandi I poolel ei ületanud naistüliõpilaste arv kordagi meeste oma.

Naisüliõpilaste võrdsustamine meestega oli eelduseks naiskorporatsioonide tekkele. Aga enne 1920. aastat, mil esimene naiskorporatsioon loodi, tegutsesid muud naistele mõeldud ühingud. Nii võib lugeda ajavahemikul 1912-1919 kõige populaarsemaks Eesti Naisüliõpilaste Seltsi, kuna tegemist oli ainsa täiesti naistest koosneva organisatsiooniga. Veel oli võimalus naistudengil kuuluda segaseltsi Eesti Üliõpilaste Selts „Ühendus“. Siiski tolleaegne vähene valikuvõimalus ja huvi ei soosinud organiseerumist.

Kui naistudengite organiseerumisvõimalused olid enne 1920. aastat kesised, siis meesüliõpilaste kauaaegne ülikoolis tudeerimine oli aluseks rohkearvuliste ühingute tekkele. Nii said alguse erialased ja rahvuslikud ühingud ning seltsingud, mille liikmeskond koosnes ainult meestest. Lisaks asutati Eesti Üliõpilaste Selts ja 1900. aastal korporatsioon Vironia,

¹ Siilivask, Karl. (koost) Tartu Ülikooli ajalugu II 1798-1918. Tallinn: Eesti Raamat Kirjastus, 1982, lk 283

² Olev-Miller, A. Arvusid eesti naisüliõpilasist ülikoolis ja üliõpilaskonnas. Üliõpilasleht, 5/1927, lk 87

mis tegutsevad järjepidevalt ka tänaseni. Pika ajalooga meeste seltsid ja korporatsioonid olid ainsaks eeskujuks ja lähtekohaks naiskorporatsioonide loomisel.

Antud uurimistöö lähtub ajalooliselt välja kujunenud vaadetest ja arvamustest, mis on olnud mõjuallikaks iga indiviidi suhtumisele ning käitumisele millegi või kellegi suhtes. Nii ka 20. sajandi algul kujunenud kuvand naiskorporantidest tõi kaasa erisugust ning pigem negatiivset suhtumist avalikkuse poolt. Vaatamata sellele eksisteerivad Eesti naiskorporatsioonid meie ühiskonnas tänaseni ja etendavad akadeemilisel maastikul tähtsat rolli. Juurde on tekkinud ka uhiuus naiskorporatsioon (korporatsioon Sororitas Estoniae, asutatud aastal 2011), mis pole kõikide organisatsioonide poolt veel tunnustust leidnud. Seetõttu on aktuaalne uurida, milline oli naiskorporantide kuvand ajal, mil esimesed naiskorporatsioonid tekkisid, ning mismoodi ühiskond neisse suhtus. Käesolev teema on valitud suure huvi tõttu naiskorporatsioonide ajaloo vastu ning on tingitud töö autori kuuluvusest korporatsiooni.

Naiskorporantide kohta leidub rohkesti informatsiooni korporatsioonide kogumikes, perioodikas ning arhiivimaterjalides. Käesolev töö jätkab imagoloogia-alast uurimissuunda, mille üks näide on ka Helena Palli magistritöö, kus autor käsitleb nõukogude naistüüpi ja tema kuvandimuutusi erinevatel ajaperioodidel.³

Antud töö eesmärgiks on analüüsida Eesti naiskorporantide kuvandit ja stereotüüpe ajavahemikul 1920-1940, vaadeldes perioodikas ilmunud artikleid, karikatuure ning aramuslugusid, et seejärel vastata järgnevatele uurimisküsimustele:

- 1) Kuidas kujunes Eesti naiskorporandi kuvand?
- 2) Milline oli käsitletaval ajavahemikul naiskorporantide retseptsioon ühiskonnas?
- 3) Kas uuritaval perioodil toimus stereotüüpides muutusi?

Eelnevalt väljatoodud uurimisküsimustele vastamiseks tuleb töös analüüsimisele käsitletaval ajavahemikul ilmunud perioodika. Kõige enam informatsiooni antud teema kohta leidub Üliõpilaslehes, Päevalehes ja Postimehes, kus on hulganisti artikleid ja karikatuure. Siia lisanduvad samadest väljaannetest saadud aramuslood korporatsioonide ja naiskorporantide temaatikal. Suurt tähelepanu tuleb pöörata ka tolle aja ühele suurimale naiskorporantluse vastase Ilmar Tõnissoni seisukohtadele, mida ta avaldas nii artiklites kui oma kirjavahetustes

³ Pall, Helena. Nõukogude naise kuvand ajakirjas Nõukogude Naine aastatel 1945-1991. Magistritöö. Tartu Ülikool, 2011, juh. Karin Hiiemaa, Anu Raudsepp

teiste meeskorporantidega. Märkida tuleb ära korporatsioonide kogumikud ja muud väljaanded, nagu näiteks korporatsiooni Filiae Patriae käsitlev kogumik pealkirjaga „Korp! Filiae Patriae 1920-1995“⁴. Teoreetilises plaanis toetub käesolev uurimus mitmetele olulistele kuvandi ja stereotüüpide kohta kirjutatud teostele, nagu näiteks Craig McGarty⁵ stereotüüpide- ning Lersseni ja Beller'i⁶ imagoloogia-teemaline uurimus.

Uurimistöö on jagatud nelja peatükki, millest esimene peatükk käsitleb metodoloogiat ning on toetavaks järgnevale peatükki. Sellele järgneb ülevaade naistudengi ajaloolisest positsioonist nii Euroopa kui Eesti ühiskonnas. Kolmas peatükk pühendub korporantlusele ning naiskorporatsioonidele, mis on eelduseks neljandas peatükis analüüsimisele tuleva uurimistöö põhiosale. Seal tuleb vaatluse alla Eesti naiskorporandi kuvand perioodikas ajavahemikul 1920-1940. Antud piirdaatumid on seatud järgnevalt: 1920. aastal asutati esimene naiskorporatsioon Eestis ning 1940. aastal suleti kõikide korporatsioonide tegevus Nõukogude võimu poolt mitmekümneks aastaks. Korporatsioonid jätkasid oma tegevust paguluses olles 1980. aastate lõpuni, mil hakati neid taastama.

⁴ Härmaste, Anne; Jesse, Maris jt. (toim) Korp! Filiae Patriae 1920-1995. Tartu: EÜS kirjastus, 1995

⁵ McGarty, Craig. Stereotypes as Explanations. The Formation of Meaningful Beliefs about Social Groups. London; New York: Cambridge University Press, 2002

⁶ Beller, R. Manfred; Leerssen, Joep. Imagology. The Cultural Construction and Literary Representation of National Characters. Amsterdam; New York: Rodopi, 2007

1.Uurimuse teoreetilised lähtekohad ja terminoloogia

1.1. Kuvand

Tänapäeva maailm on kiirelt arenev ning mitmekülgne. Samuti ka selles ühiskonnas eksisteerivad inividid, kes mängivad vastavalt oma oskustele ja omadustele selles ühiskondlikus korralduses teatavat rolli. Kui isik omistab need kindlad rollid, mis talle osaks saavad, siis võtab ta automaatselt omaks ümbritseva maailma, kus need rollid on tekkinud ja jaotunud.⁷ Seda rolli täidab isik igapäevaselt. Osaledes ühiskonnas ning olles kindlas rollis, tekivad teistel isikutel või isikute grupil teatud mälupildid ehk kuvandid nendest kindlatest rollidest, käitumismustritest.⁸ Kuvandit võib vaadelda kui vaatenurka, mis määratleb, kuidas mingist isikust, grupist või muust ühiskonnaosast mõeldakse. Või nagu Beller ja Leerssen on välja toonud, siis tähendab imago mentaalset või diskursiivset isikute, gruppide, rahvuste või muude üksuste reputatsiooni või kujutamist.⁹

Kuvand ehk imago tähistab pilti, kujutlust, ettekujutust, mis tekib millegi või kellegi vaatlemise järel.¹⁰ Imagot võib pidada eelkõige subjektiivseks seisukohaks, mis kindlasti ei ole muutumatu ega selge, see ei ole nii jäik, nagu seda on stereotüüp, mis on kinnistunud ühesuguselt põlvest põlve. Imago funktsiooniks on meie arvamuse ning meie käitumise mõjutamine ja juhtimine kellegi või millegi suhtes, olles seejuures oluline otsuste vastuvõtmisel.¹¹ Seega tekkinud kuvand kellestki või millestki, olles tihti peale subjektiivne ning mõjutatud, reguleerib meie käitumismalle ja suhtumist. Aja jooksul, erinevate sündmuste ja mõjutegurite jõul, võivad nad muutuda hoopis vastandkuvanditeks.¹² Ei ole välistatud ega võimatu, et ühel hetkel muutub mingite mõjutuste tagajärjel isikute, gruppide või muu kohta leviv imago. Ka antud töös tuleb uurimisele ja analüüsimisele, missugused kuvandid nais korporantide kohta aastatel 1920-1940 levisid ja kas nendes imagotes toimusid muutused ehk kas on alust rääkida ka vastandkuvanditest.

⁷ Peter, L. Berger; Luckmann, Thomas. *The Social Construction of Reality*. London: Penguin Books, 1991, lk 75

⁸ Helena Pall. *Nõukogude naise kuvand ajakirjas Nõukogude Naine aastatel 1945-1991*. Magistritöö. Tartu

Ülikool, 2011, lk 25

⁹ Beller, R. Manfred; Leerssen, Joep. *Imagology. The Cultural Construction and Literary Representation of National Characters*. Amsterdam; New York: Rodopi, 2007, lk 342

¹⁰ Hiiemaa, Karin. *Aafrika retseptsioon eestikeelses trükisõnas (kuni 1917)*. Tartu Ülikool, 2006, lk 18

¹¹ Samas, lk 19

¹² Beller, Leerssen. 2007, lk 343

1.2. Stereotüüp

Ühiskonna edukaks toimimiseks on tarvis indiviide. Indiviidid aga ei saa ühiskonna järjepideva arengu eesmärgil tegutseda iseseisvalt. Nad peavad ühtlasi tajuma ennast kui ühe sotsiaalse grupi liikmena ehk jagama sama karakteristiklike omadusi, asjaolusid, väärtusi ja uskumusi koos teiste inimestega. Nii jagunetakse gruppidesse, mis erinevad üksteisest teatud põhimõtete ning maailmavaadete koha pealt. Isiku tasandil aga ainuüksi grupisisest suhtlusest ei piisa, vaid igapäevaelu toimimiseks on tarvis suhtlust gruppide vahel. Sellise suhtluse tulemusel konstrueeritakse grupisisest arvamust või muljet teisest grupist, mis levib ja kinnistub selle grupi raames. Ühe sotsiaalse grupi ühised vaated või nägemused teise sotsiaalse grupi kohta nimetataksegi stereotüübiks, mida võib lahti seletada järgnevalt:

1. Stereotüübid on ühe grupi mulje või arvamus teisest grupist.¹³
2. Stereotüüp on liidetud uskumuste kogum.¹⁴
3. Stereotüübid on väljamõeldised, mis moonutavad reaalsust.¹⁵

Esimesed kaks Craig McGarty antud definitsiooni rõhuvad stereotüüpide subjektiivsusele. Beller'i ja Leerssen'i poolt välja toodud definitsioon paigutab stereotüübi inimese subjektiivse fantaasiamaailma valdkonda, kus tihtipeale moonutatakse tõelisust.

Pelgalt definitsioonist aga antud sotsiaalse nähtuse seletamiseks ei piisa. Stereotüübi olemuse kindlaks tegemiseks on Craig McGarty toonud oma teoses „Stereotypes as Explanations“ välja kolm printsiipi:

- a) Stereotüübid on vahendid selgitamiseks gruppide erinevusi;
- b) Stereotüübid on energiasäästlikud mehhanismid;
- c) Stereotüübid on ühe grupi ühine uskumus.¹⁶

Esimene printsiip viitab asjaolule, et stereotüüp peab olema formuleeritud nii, et see aitaks isikul või isikute grupil aru saada mingist situatsioonist või mõnest teisest sotsiaalsest grupist; teine põhimõte räägib stereotüüpide eesmärgist vähendada isiku või grupi vaeva hakata

¹³ McGarty, Craig. Stereotypes as Explanations. The Formation of Meaningful Beliefs about Social Groups. London; New York: Cambridge University Press, 2002, lk 2

¹⁴ Samas, lk 7

¹⁵ Beller, Leerssen. 2007, lk 430

¹⁶ McGarty, 2002, lk 2

igakordselt uuesti analüüsima igat indiviidi või gruppi ning selle omadusi ja muid väärtusi uuesti, vaid lähtutakse juba olemasolevast konstrueeritud nägemustest; kolmanda printsiibi kohaselt peavad stereotüübid olema loodud kooskõlas selle sotsiaalse grupi vaadete ja normidega.¹⁷ Kõik kolm printsiipi toimivad kooskõlas ning üksteisest mõjutatuna. Lisaks eripärasele olemusele on stereotüüpidel ka omad liigid, nagu näiteks soo-, rassi- ja tegevusalastereotüübid.

Antud uurimus keskendub ühele stereotüübiliigile – soostereotüüpidele. Sugu on seotud ühiskonnas paika pandud rollide mängimisega, nii et ühiskonnaliikmed teaksid, kuidas teineteist kohelda.¹⁸ Ühiskonnas laialt levinud soostereotüübid sisaldavad endas kultuurireegleid või –skeeme, millest lähtuvalt pannakse paika ka inimeste omavahelised suhted.¹⁹ Näiteks ühiskondlike normide kohaselt on naine koduhoidja ja ema, kelle elu piirdubki järeltulijate kasvatamisega, samal ajal kui mees on arenenum sugupool, kes peab majanduslikult ülal pidama naist ja oma järeltulijaid. Need stereotüübid baseeruvad meestekesksel maailmapildil, mis on pärit juba vanast ajast ja pole tänaseni paljudes kultuuriruumides muutunud. Pierre Bourdieu kohaselt on meestekeskne maailm ühiskonnasüsteemi sisse kodeeritud tavaline ja loomupärane korraldus.²⁰ Siit tuleneb maailmas kehtiva ühiskondliku korralduse üks tunnuseid – meeste domineerimine.

Soolise stereotüübi aluseks on dualistlikul süsteemil baseeruv kultuuriruum, kus on suur vahe meheks ja naiseks olemisel.²¹ Maailma jagamine meesteks ja naisteks on fundamentaalne igas kultuuris. Inimese sugu mõjutab tugevasti seda, kuidas selle inimesega käitutakse, millised ootused tal endale on ja milliseks ta elu kujuneb.²² Soolise stereotüübi väljakujunemist mõjutab eelkõige füüsiline olemus: naise nõrgem füüsiline võimekus määratleb naisi kui sekretäre, koduhoidjaid või meditsiiniõdesid, samal ajal kui meest nähakse tugeva füüsilise ning kõrge intellekti tõttu rasket tööd tegemas või vastutusrikkamaid ameteid pidamas. Kõik need soostereotüübid on ajalooliselt edasi kandunud, omades suurt rolli naiste iseseisvumisel.

¹⁷ McGarty, 2002, lk 2

¹⁸ Holmes, Mary. *Gender and Everyday Life*. London; New York: Routledge, 2009, lk 53

¹⁹ Eagly, Alice H; Beall, Anne E; Sternberg, Robert J. *Soopsühholoogia*. Tallinn: Külim, 2008, lk 217

²⁰ Bourdieu, Pierre. *Meeste domineerimine*. Tallinn: Varrak, 2005, lk 49

²¹ Wiesner-Hanks, Merry E. *Gender in History*. Blackwell Publishing, 2005, lk 13

²² Eagly, Beall, Sternberg, 2008, lk 1

1.3. Feministlik teooria

Naisliikumised on baseerunud põhjapaneval alustalal - teoorial, millele tuginetakse oma arvamuse ning käitumise kujundamisel. Nii on ka naiste hariduse temaatika ja selle ajalooline kulg toetunud feministlikul teoorial.

Feministlikul teoorial aitas välja kujuneda pikaajaline ja vähemuutuv ühiskondlik kord, kus domineeris mehekuju. Ühiskond on alati olnud meestekeskne, kus igasugune võim on kogu aeg olnud meeste käes.²³ Kui meestekeskne maailmapilt oli aluseks sooliste stereotüüpide väljakujunemisel, siis võib seda pidada ka feministliku teooria algallikaks, kuna antud teooria üritas võrdsustada naisi meestega ühiskonnas, mis seni oli naisi alluvussuhtesse paigutanud. Feministliku teooria juured ulatuvad 19. sajandisse. See kujunes koos klassikalise liberalismiga, mis omakorda kasvas välja valgustusajastu ideedest, muuhulgas keskendudes kõigi inimeste loomulikele õigustele ja vabadustele, mis tulenevad nende inimeseks olemisest.²⁴ Feministliku teooria kohaselt uuriti, kas naine on mehega samaväärne ning kuidas oleks võimalik kaasata naisi ühiskondlikku ideaali. Ühe feministliku mõtleja, Mary Wollstonecraft'i arvates saavad naised täisväärtuslikeks inimesteks/kodanikeks vaid siis, kui neile on tagatud juurdepääs haridusele ja avalikule tegevusele.²⁵ Tegemist oli naisliikumise teooria kujunemise esimese etapiga, kus feministliku teooria eesmärgiks või ülimaliks püüdeks oligi võrdsustada naist mehega ja näidata, et ühesuguste ühiskondlike elu- ja kasvutingimuste olemasolu korral on naised suutelised konkureerima meestega ja olema väärtuslik jõud ühiskonna edasiminekul.

Hiljem, 20. sajandi teisel poolel sai alguse feministliku teooria kujunemise teine etapp, kus naiste rahulolematuse meestekeskse ühiskonnakorralduse suhtes kasvas. See hilisem feminismilaine võitles ennekõike naiste ühiskondliku ja kultuurilise tunnustamise eest. Teise laine toetajad pidasid ennast esimese põlvkonna feministidest erinevaks: neid huvitas ennekõike naise psühholoogiline eripära.²⁶ Kõige ilmekamalt kirjeldab 1960. aastatel alguse saanud feminismi teist lainet Karin Hallas: „Need olid tüdrukud, kes olid tüdinenud tee

²³ Beauvoir, Simone de. Teine sugupool. Tõlk. Mare Mauer; Anu Tõnnov. Tallinn: Vagabund, 1997, lk 67

²⁴ Ibidem.

²⁵ Annus, Epp. (toim) 20. sajandi mõttevoolud. Tallinn, Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, 2009, lk 800

²⁶ Kristeva, Julia. Naiste aeg. Ariadne Lõng, nr 1/2, 2003, lk 172

keetmisest, küpsiste pakkumisest ja kõnede ümberlöömisest oma meeskolleegidest kaasvõitlejaile“.²⁷ Teisisõnu olid feministliku liikumise toetajad väsinud ühiskonna stereotüüpsete rollide täitmisest.

Kui esimene etapp üritas naisi assimileerida mehekesksesse ühiskonda, siis teine etapp hakkas radikaalselt muutma seda ühiskonnakorraldust ennast, kus juba sajandeid „laiutas käsi“ ebavõrdne võimujaotus.²⁸ Seejuures on feministlik teooria kui iseseisev suund lahknenu sisemiselt. Teise etapi ajastul (alates 1960. aastatest) tuli senisele liberaalsele feminismile²⁹ kõrvale radikaalne feminism, mis kandis ideed, et naisliikumise ainus lootus on arenev revolutsiooniline feminism, ning postuleeris, et naised on meestest erinevad ja ebavõrdsed.³⁰ Pelgalt ebavõrdse olukorra tõdemine pole aga piisav ühiskonnas suuremateks muudatusteks. Tuleb leida ka lahendusi tõusetunud probleemidele ja vaadata, mis vähendaks ebavõrdsust sugude vahel. Beauvoir leiab õigesti, et sugudevahelist vahemaad vähendaks töö ja eneseharimine.³¹ Eneseharimine ja igakülgne hariduse omandamine paigutaks naised meestega ühele pulgale, kuna ühesugused teadmised ja oskused võimaldaksid naistel pürgida aladele, kus on mehed domineerinud.

Eriarvamusi tekitas 1990. aastatel alguse saanud kolmas laine ehk postmodernistlik feminism. See feminismilaine keskendub patriarhaalse ning ebavõrdsetele võimalustele ühiskonnas tervikuna. Antud laine esitab ideed, kus sooline identiteet kujuneb välja isiku osalemisel ühiskondlikus elus, mis on pidevas muutuses ning kus sugu ei ole sünnipärane paratamatus.³² Kolmas laine seadis eesmärgiks erinevuste aktsepteerimise ja tolerantsuse propageerimise kogu maailmas. Kolmas feminismilaine on palju diskussioone ning vastukaja tekitanud teooria, mis on kohanud kriitikat ka teiste feminismi koolkondade poolt.

Ükskõik, mis etapis või mis feministliku teooria perioodist juttu, iseloomustab seda puhtteoreetiliselt kõige täpsemini Katrin Kivimaa oma artiklis „Akadeemiline feminism – kellele ja milleks?“. Kivimaa sõnul on feministliku teooria puhul tegemist „omaenda

²⁷ Hallas, Karin. Muutuvad naised muutavas Euroopas. Eesti Naine, nr 1, 1992, lk 7

²⁸ Annus, 2009, lk 800

²⁹ *Liberaalne feminism eksisteeris juba esimese etapi ajal, olles mõjutatuna valgustusajastu ideedest. See koondas endas ideed, et igaves naisolemust ei eksisteeri ja naisolemus kui selline konstrueeritakse igas ühiskonnas ja ajastus uuesti.*

³⁰ Pilvre, Barbi. Valitud tekste klassivõitlusest ja naisküsimusest 1996-2002. Tallinn: Eesti Ekspressi Kirjastus, 2002, lk 162

³¹ Beauvoir, 1997, lk 144

³² Annus, 2009, lk 804

metodoloogiliste ja teoreetiliste eelduste suhtes kriitilise, seega ka muutuva ja varjamatult poliitilise projektiga, mis ei ehi ennast absoluutse objektiivsuse, neutraalsuse ja universaalsuse siltidega.³³ Feminism ja kõik sellega kaasnev on suuresti poliitiline aktsioon, mis ei tekita näilikku olemust millestki muust, kui see seda tegelikult on – naiste ühiskondlike ning subjektiivsete õiguste eest seisev stereotüüp „lõhkuv“ teooria.

Kuigi tänapäeval on feministlik teooria võtnud juba uusi mõõtmeid, siis antud töö ja selles puudutataval ajajärgul oli naisliikumine alles alguses ehk esimeses etapis, kus nõuti põhilisi õigusi naistele – hääleõigust, võrdväärsust meestega erinevates eluvaldkondades, eelkõige töö- ning haridussfääris.

2. Naistudengi ajalooline positsioon Euroopas ja Eestis

2.1. Naistudeng Euroopas

Naisüliõpilane on Euroopa ajaloos üsna uus nähtus. Veel 19. sajandil ei omanud naised õigust omandada meestega võrdselt kõrgharidust. Ühiskondlikud stereotüübid paigutasid naissoo kodudesse („*Kirche, Küche, Kinder*“), kus igapäevased toimetused ei vajanud suuri teadmisi. Absoluutsest hariduse puudumisest rääkida aga kindlasti ei saa – väikesed maakoolid ja tütarlaste gümnaasiumid võimaldasid neidudel saada ainult põhilist haridust.

Naishariduse pioneer Saksamaal Helene Lange on öelnud: „Haridus ise pole eesmärk omaette, vaid abinõu selleks, et naine saaks kaasa aidata kultuuri edule.“ Haridus ei ole piiratud kontingendile (loe: mehele) mõeldud privileeg. Haridust tuleb vaadelda kui abinõud ning selle kasutamine ei tohiks olla piiratud soolise aspektiga.

Kui siia maani piirdus naiste haridus kodu- ning kirikupoolsete õpetustega, siis 19. sajandil asutatakse esimesed tütarlaste kõrgemad koolid. Euroopa mastaabis tuleks alustada Inglismaast, kus varakult esile tõusnud hariduspüüd ajendas ka naisi koonduma. Esmalt tekkisid naisringid, kus ülikooliprofessorid käisid loenguid pidamas.³⁴ Sealt edasi liiguti aina lähemale täieliku kõrghariduse omandamiseni Londoni Ülikoolis 1878. aastal, kus lubati

³³ Kivimaa, Katrin. „Akadeemiline feminism – kellele ja milleks?“. Ariadne Lõng, nr 1/2, 2002, lk 200

³⁴ Tamul, Sirje. (toim) Vita academica, vita feminea: artiklite kogumik. Tartu : Tartu Ülikooli Kirjastus, 1999, lk 47

naistel muuhulgas ka ülikooli lõpetada. Mujal Euroopas avanes sissepääs ülikooli samuti alles 19. sajandi lõpu poole. Kõrgema hariduse saamine võimaldus esmalt 1870. aastal Rootsis ja Soomes, mõni aasta hiljem Šveitsis. Nendele järgnesid lühemate või pikemate ajavahemikega teised riigid, näiteks Saksamaa, kus see sai teoks alles 1896. aastal.³⁵ Eripaigus jõuti naiste kõrghariduseni eriaegadel ajaloosündmuste ning riigis valitseva olukorra tõttu, kuid võib täheldada, et akadeemilist haridust hakati naistele pakkuma eelkõige liberaalsemates ja põhiõigusi tunnustavates riikides.

Suhtumine naistudengitesse Euroopa mastaabis oli erisugune. Saksamaal suhtuti naisüliõpilastesse tihti peale lugupidamatult. Professuuri hulgas levis mõte, et naine õpib kõik ja korralikult ära, aga ei lähene õppeprotsessile loominguliselt. Ilmse liialdusega kardeti naiste demoraliseerivat mõju meestudengitele ja õppejõududele. Arvati, et õppejõud hakkavad naistele esitama õppeprotsessis vähem nõudmisi, mille tõttu võib kahjustuda ülikooli kõrge maine.³⁶ Siit järeldub järjekordselt meessoo nägemus naisest kui vaimselt vähese potentsiaaliga isikust.

Enamikes maades tõestas naiste ülikooli õppima asumise vastuseisjate argumentatsioon, et kodanlikes ühiskondades oli soosuhe kahtlemata valitsemissuhte. Sellele aitas kaasa haridussüsteemi sotsiaalne funktsioon, mis ei seisnenud üksnes klassiühiskonna kindlustamises, vaid ka valitsemisvahekordade reprodutseerimises. Sirje Tamul väidab: „Naised, tahtes haridussüsteemi muuta, pörkusid võimu ja positsiooni omavate meeste vastupanule, kes kartsid ohtu traditsioonilisele soovahekorrale.“³⁷ Mehed, teadlikult või alateadlikult, pelgasid mõtet seista naissooga „ühel pulgal“, kuivõrd ajalooliselt oli patriarhaalne ühiskonnakorraldus välistanud selle võimaluse.

Arusaadavalt polnud mehed valmis jagama naistega ülikooliharidusega kaasnevat positsiooni, tunnustust, võimu ja sissetulekut. Ühiskonna ja Euroopa riikide kiire areng muutis naiste positsiooni soodsamaks ning 19. sajandi II poolel hakati andma n-ö õrnemale sugupoolele võimalus omandada kõrgharidust. Ja kui ei oleks Euroopa tasandil naised saavutanud ligipääsu kõrgharidusele, siis ei oleks seda juhtunud ka Eestis, mis omakorda oleks pärssinud igasuguse aluse luua nais korporatsiooni.

³⁵ Tamul, lk 63

³⁶ Samas, 1999, lk 62

³⁷ Samas, lk 66

2.2. Naistudeng Eestis

Kõrghariduse naistele kättesaadavamaks muutumine Eestis lõi eeldused naisüliõpilase staatuse tekkele. Miina Hermann on öelnud: „Eesti akadeemiline naine on olnud eelkäija naiste tõusmises neile positsioonidele, mis neil on meie ühiskondlikus elus.“³⁸ Peab tõdema, et naishariduse küsimus ja sellega seotud muutused Eestis on toimunud aeglaselt ja Euroopaga võrreldes hiljem. Muuhulgas oli see tingitud kuulumisest Vene impeeriumi koosseisu ning sellega seotud ühiskondliku arengu tempost ja suundadest.

2.2.1. Akadeemilise hariduse saamine

Kõrghariduse omandamine ja selle esimesed võimalused tekkisid sajandivahetusel, mil muutused Venemaal mõjutasid olukorda Eestis. Eesti ühiskonnas levis arusaamine, et kodus söögitegemiseks ning laste kasvatamiseks pole suuri teadmisi tarvis. Antud seisukoht ei rahuldanud aga naisi, kes vajasisid kõrgemaid vaimseid väljakutseid. Sama arvamust jagas hiljem ka Lydia Mahoni: „Naise haridus ei ole koduelule kuidagi halvav, vaid ta peab olema seda soodustav.“³⁹ Artikli autor leiab ja kinnitab ideed, et haridus ei muuda isikut vähemväärtuslikuks, vaid vastupidi – see rikastab. See artikkel presenteerib tole ajastu ühte vähemlevinumat seisukohta naiste hariduse teemal.

Kõrgema hariduse omandamine ei olnud Vene impeeriumis 20. sajandi algul iseenesestmõistetav. Kui enamikus Euroopa riikides oli naiste akadeemilise hariduse küsimus sajandivahetuseks lahenenud, siis ei saanud naised veel 1905. aastal Vene impeeriumis õppida riigi ülikoolides. Mõningaid võimalusi pakkusid vaid eraülikoolid ja kõrgemad naiskursused, sealhulgas 1908. aastal asutatud Tartu eraülikooli kursused ja Tartu kõrgemad naiskursused.⁴⁰ Kuna Eesti oli 20. sajandi alguses Vene keisririigi osa, siis kehtisid Eesti naistele samad tingimused, mis venelannadele.

Naiste kõrghariduse omandamine oli 20. sajandi alguses problemaatiline. Kõrgema hariduse saamine sõltus suuresti perekonna materiaalistest võimalustest. Teisisõnu, kui naisel soost

³⁸ Tsitaat, Üliõpilasleht, 1931, lk 11

³⁹ Mahoni, Lydia. „Kas kodu või kutsetöö“. Üliõpilasleht, nr 2, 1934, lk 67

⁴⁰ Ibidem.

lähtudes oli probleeme kõrgemat haridust omandada, siis lihtsal, maalt pärit tütarlapsel seda enam. Nii moodustasid 1903. aastal naistele mõeldud kõrgemate õppeasutuste õppijate põhikontingendist 55% aadlikud ja ametnikud ning kõrgharitlaskond.⁴¹ Lisaks majanduslikule seisule oli takistuseks ka paljulapselisus. Tihtipeale oli ühes perekonnas vähemalt viis last, mistõttu kõikide koolitamine oli raskendatud – eriti olukorras, kus traditsioonide kohaselt koolitati poisslapsi eelisjärjekorras. Nagu meenutab üks tolleaegne naisüliõpilane: „Püüti rohkem poegi koolitada, kuid kui neid ei olnud ja võimalusi oli, siis koolitati ka tütreid „suurkoolis““.⁴²

Ühena esimestest Vene impeeriumi ülikoolidest lubati Tartu Ülikoolis naistele osaleda õppetöös vabakuulajatena. See toimus 1905. aastal, mil Tartu ülikooli nõukogu jõudis otsusele, et tuginevalt kehtivale Tartu ülikooli põhikirjale ja muudele õigusaktidele tuleks naissoost isikuid võtta vabakuulajateks ülikooli kõigisse teaduskondadesse.⁴³ Sellele otsusele järgnesid pingelised arutelud ka immatrikuleerimise teemadel, kuid positiivsele otsusele ei jõutud ning kolme aasta pärast teatas tolleaegne haridusminister naissoost isikute ülikooli vabakuulajaks võtmise keelamisest seoses kehtivate seadustega.⁴⁴ See oli n-ö tagasisamm juba saavutatud vabakuulaja staatusele. Naisvabakuulajate keelamist tõendab ka statistika, kus 1908. aastal oli naisvabakuulajate arvuks null. Järgnevatel aastatel aga naisvabakuulajaid lubati taas ülikoolidesse ning nende arv hakkas sealt maalt üha tõusma.

1915. aastat võib lugeda kõige otsustavamaks ja tähtsamaks aastaks naistudengite jaoks, mil naisi lubati ülikooli immatrikuleerida. See tõi kaasa naistudengite arvu kiirema kasvu, näiteks ajavahemikul 1915-1917 oli Tartu Ülikoolis juba 103-117 naisüliõpilast.⁴⁵ Naistudengite elu oli aga raske: põhimureks olid materiaalsed probleemid, nagu õppemaksu õigeaegne tasumine ja korraliku eluaseme üürimine, mis olid tihedalt seotud väljaminekutega. Sellele lisandus mõnede professorite suutmatus aktsepteerida naisi meestudengite keskel ning seetõttu peeti

⁴¹ Sakova, Aija. Eesti naise ühiskondlik-poliitiline ja perekondlik roll 1920. aastate alguses Emma-Asson-Petersoni näitel. *Ariadne Lõng*, nr 1/2, 2005/2006, lk 122

⁴² Korporatsioon Filiae Patriae. Kuue samba kutse: Naisena ülikoolis. Tartu-Narva: 2005, lk 26

⁴³ Tamul, 1999, lk 100

⁴⁴ Seeman, S. Esimeste naisüliõpilaste õppimistingimustest Tartu Ülikoolis. *Üliõpilasleht*, 5/1927, lk 98

⁴⁵ Hiio, Toomas, Piirimäe, Helmut. (toim) *Universitas Tartuensis 1632-2007*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2007, lk 229

loenguid ja praktikume eraldi. Niiviisi tegutses näiteks Tartu anatoomiaprofessor August Rauber, kes arvas, et „naise õrn hing võib laiba kohal murduda ja preparaatide tegemine meeste juuresolekul on üldse ebasünnis.“⁴⁶ Nähtavasti oli kogunud professor kinni sajandite vältel levinud ja kinnistunud soolistes stereotüüpides. Suhtumisi tol ajal oli muidugi erinevaid, leidus vastuseisjaid, leidus ka neid, kes pooldasid naiste ülikooli astumist ja arvasid, et naised on võimelised kõrgelennuliseks vaimseks tegevuseks. Oli ka vahepealsete arvamustega isikuid, näiteks isik initsiaalidega A. L. on 1921. aastal avaldanud Üliõpilaslehes arvamusloo, kus ta mõistis hukka naiste soovi õppida suuri ja raskeid alasid, nagu õigus ja arstiteadus, kui pärast lõpetamist emarolli astudes need teadmised seejuures unustatakse. A. L. ei arva, et naised ei tohiks üldse kõrgharidust omandada, vaid pakkus välja ülikoolis moodustada teaduskond või eriosakond, mis oleks naisterahvale loomupärasem ning aitaks teda igapäevastes eluülesannetes.⁴⁷ Tegemist oli tolle aja kohta omamoodi innovatiivse lahendusega, mis aga siiski rõhutab sugulisi erinevusi ning paigutas naisi nende traditsioonilistesse rollidesse.

Tolleaegne naistudeng Helmi Mäelo on oma mälestustes öelnud: „Haritud ühiskond luuakse haritud naise ja mehe koostöös, mitte ialgi ühepoolsest.“⁴⁸ Naiste püüd ülikooli pääseda oli elust ja olukorrast põhjustatud nähtus. Sarnaselt meestega juhtis neid suur tahe edasipürgimiseks, mis on kandnud tervet inimkultuuri.⁴⁹ Saades täieõiguslikeks naisüliõpilasteks, tekkis naistudengitel automaatselt õigus meestega võrdselt luua samasuguseid ühinguid ja korporatsioone. Vaba tee kõrghariduseni oligi eelduseks naiskorporantide tekkele.

2.3. Ühiskonna vastuseis naistudengi staatusele

Naisüliõpilastele ning neile täieõigusliku tudengi staatuse omistamine tõi kaasa palju vastuseisu ja negatiivseid hoiakuid, eriti meestudengite ja professorite poolt. Naisüliõpilase tekke mõte ei leidnud poolehoidu järgneval kolmel põhjusel: esiteks, et naisüliõpilane viib

⁴⁶ Tamul, 1999, lk 120

⁴⁷ A.L. Meie ülikool ja naisüliõpilased. Üliõpilasleht, nr 2, 1921, lk 7

⁴⁸ Mäelo, Helmi. Talutütar: mälestusi. Lund: Eesti Kirjanike Kooperatiiv, 1959, lk 249

⁴⁹ P. K. Miks läheb naine ülikooli. Üliõpilasleht, 5/1927, lk 101

ülikooli taseme alla; teiseks, et naisüliõpilane seab ohtu eesti rahva järjepidevuse; kolmandaks, et naisüliõpilane seab ohtu senised soovahekorrad.

Esimese põhjuse all on mõeldud probleemi, kus arvamuse kohaselt on naine vaimselt ja intellektuaalselt mehest madalam ning vähemvõimekam, mis sunnib ülikooli ja professoreid neile tegema erandeid ja nõudmisi alandama. Seda mõtet kajastati ka 1921. aastal Üliõpilaslehes ilmunud artiklis „Naised ja ülikool.“⁵⁰ Naised justkui ei taluvat sama õppekoormust mis mehed, võttes arvesse nende bioloogilisi ja füsioloogilisi erisusi. Ka Eesti riigivanem Jaan Tõnisson oli samal seisukohal. Temast lähtuvalt on naine nõrk ja vajab mehe eestkostet ning ta ei kõlba vaimseks tegevuseks nii nagu mees.⁵¹ Huvitav on aga asjaolu, et vastupidiselt eelnevale pooldas Jaan Tõnisson 1920. aastal Eesti Vabariigi põhiseadusega naistele meestega võrdsete õiguste andmist. Poliitiliselt oli Jaan Tõnisson küll soolise võrdõiguslikkuse toetaja, kuid isiklikult leidis, et naised ei peaks kõrgharidust omandama. Ja kuna naine ei olnud antud arvamuste kohaselt vaimselt piisavalt võimekas, siis neid akadeemiliselt aktsepteerides oli ülikool kohustatud neile looma kergemad tingimused, millega omakorda vähendatakse ülikooli ja seal tehtava teaduse väärtust.

Teine põhjus, miks naisüliõpilasi ei soovitud enda keskele, oli mõte, et naisüliõpilane seadis ohtu eesti rahva järjepidevuse ehk naine ülikooli astudes ei keskendunud talle loomupärasele eesmärgile saada järglasi. Antud punkti all mõeldi olukorda, kus haritud naine soovis rohkem vabadust ning keeldus abiellumast, mistõttu oli ohtu seatud rahva edasine kasv ning suur vallaliste naiste osakaal ühiskonnas. Nii leiti artiklis „Naised ja ülikool“, et kõrgharidusega naised kartsid kaotada vabadust ning pelgasid perekonnaga kaasnevaid muresid, mistõttu nad ei soovinudki abielluda. See olevat omakorda põhjuseks, miks umbes 50% akadeemilise haridusega naistest vallaliseks jäi.⁵² Sellega leiab meessugu, et kõik paremate omadustega naised raiskavad aega ülikoolis ja ei täida naise loomupärast elueesmärki, milleks on laste sünnitamine ja nende üleskasvatamine. Lisaks meestele jagasid sama arvamust ka mõned naised. Näiteks avaldas Julie Teder oma artiklis, et naise ülesanne on olla ema ja kasvataja ning selle nimel peab naine ka elama.⁵³

⁵⁰ Naised ja ülikool. Üliõpilasleht, 1/1924, lk 6

⁵¹ Väljataga, Ainiki. „Eesti naised, moraal ja rahvuslus. Pildikesi sajandi algusest“. Vikerkaar, 1996, nr 11-12, lk 99

⁵² Samas, lk 7

⁵³ Teder, Julie. Naise elukutse vajadusest. Üliõpilasleht, 3/1934, lk 72

Kolmas põhjus, miks naisüliõpilased ei leidnud toetust teatud hulga isikute poolt, seisnes selles, et naisüliõpilane seadis ohtu senised traditsioonilised soovahekorrad. Mehed ja meestudengid kartsid kaotada oma eelisseisundit ja nad ei olnud valmis jagama kõrgharidusega kaasnevat positsiooni, tunnustust, võimu ja sissetulekut.⁵⁴ Võib näitlikult öelda, et meessugu haaras enesealalhoiust instinkt, mis aktiveerus momendil, kui tunti ohtu rivaliteedi tekkimisel. Vähe sellest, et tuli võistelda paremate ametite ja palga eest teiste meestega, siis naiste lisandumine oleks muutnud konkurentsi veelgi tihedamaks. Eelnev polnud aga piisav põhjendus aktiivsete naiste jaoks, kes leidsid, et haridus on kõigile vajalik, olenemata soost. Erika Veidenbaum⁵⁵ veendumusel vajab kodumaa haritud naise.⁵⁶ Iseseisev Eesti toetus oma elukorralduses nii meeste kui naiste nõule ja jõule.

Kokkuvõttes võib öelda, et vastuseis naistudengile tugines erinevatele põhjustele, mis olid kujunenud ajalooliste soostereotüüpide mõjul. Edasine ajaloo kulg on näidanud, et kõik need eelpool kirjeldatud põhjused negatiivsele suhtumisele ei olnud õigustatud, sest naisüliõpilane ei viinud ülikoolitaset alla ega ohustanud rahvastiku järelkasvu.

3. Naiskorporatsiooni teke

3.1. Eesti esimesed korporatsioonid

1802. aastal taasavati Tartu ülikool Balti (provintsiaal)ülikoolina. Sama aasta detsembris sai Aleksander I poolt kinnitatud asutamisaktiga ülikoolist saksakeelne Vene riigiülikool. Seejärel asusid Tartusse tudeerima paljud saksa päritoluga tudengid, kes tõid kaasa saksa kumbed ja traditsioonid, muuhulgas ka uue nähtuse - korporatsiooni. Sellest sai alguse järjepidev ja pikaaegne korporatsioonitraditsioon Eestis, mis laienes kiirelt meestudengite seas. Peatselt pärast ülikooli taasavamist sõlmitigi kõiki üliõpilasi ühendav katusorganisatsioon – *Burschenschaft*. Sellest lõid lahku baltisaksa üliõpilasühendused

⁵⁴ Tamul, 1999, lk 67

⁵⁵ Erika Veidenbaum oli aktiivne tudeng ning korporatsiooni Indla liige. Lindström, Lauri; Hiio, Toomas; jt. (koost) Album academicum Universitatis Tartuensis 1918-1944 II. Tartu: Tartu Ülikool, 1994, lk 440

⁵⁶ Veidenbaum, Erika. Naine ja akadeemiline haridus. Üliõpilasleht, 1/1934, lk 31

Landmannschaft'id Curonia, Estonia, Livonia ja Fraternitas Rigensis.⁵⁷ Viimased võtsidki kasutusele sõna korporatsioon. 19. sajandi korporatsioonid liigitusid nelja põhimõtte alusel: liikmete maakondliku päritolu põhimõttest lähtuvalt, ilma kindlama ühinemispõhimõtteta, erialased või liikmete ühistest huvidest lähtuvad, ja rahvuslikud.⁵⁸

Algselt saab rääkida seega erinevatest rahvustest tudengitest, kes asusid Tartusse õppima ja siin ka omi korporatsioone asutama. Eesti soost üliõpilasi tol ajal oli minimaalselt ning eesti soost tudengite kuuluvus organisatsioonidesse oli väga väike. Seega enne oma organisatsioonide loomist kuulusid eesti soost mehed baltisaksa korporatsioonidesse, mis hiljem olid üliõpilasühenduste loomisel eeskujuks oma traditsioonide ja kommete poolest. Baltisaksa traditsioonid ja nende edasikandumine sai vastakaid arvamusi. Kui ühed leidsid, et need on korporatsioonikommete alged, siis 1912. aastal Postimehes ilmunud artikli kohaselt on baltisaksa korporatsioonide kombed ebakultuursed ja ainus viis, kuidas korporatsioonid Tartus edaspidiselt toimivad, on see, kui nad säilitaksid sisemiselt hoopis rahvusliku ja eestiliku õhkkonna.⁵⁹

Euroopas asutati esimene korporatsioon 1792. aastal.⁶⁰ Umbes sajand hiljem, 1870. aastal tekkis esimene sarnane nähtus Eestis - Eesti Üliõpilaste Selts (EÜS), mis sai alguse „Kalevipoja“ õhtutest. Tegemist oli seltsiga, mis väärtustas eestlust ja pani piiri saksastumisele; liikmete otseseks kohustuseks oli eesti keele ja ajaloo alane uurimistöö.⁶¹ Kuigi nimi viitab seltsile, mis oma vormingult on erinev korporatsioonist, siis EÜSi ülesehitus ning tavad olid pigem sarnased korporatsioonile. 20. sajandi algul tekkis juurde veel eesti üliõpilasorganisatsioon, millest osa asutati ka väljaspool Eestit. Nii loodi 1900. aastal Riias korporatsioon Vironia, kellele järgnes korporatsiooni Fraternitas Estica ning 1909. aastal korporatsiooni Sakala asutamine.

⁵⁷ Saar, Jüri. Kesknädalane isamaa-armastus või eesmärgikindel õllejoomine?. Postimees, 1998, <http://www.postimees.ee/htbin/1art-a?/98/12/01/tartu/uudised.htmXkuues> (12.03.2013)

⁵⁸ Piirimäe, Helmut. (toim) *Spes Patriae. Üliõpilasseltsid ja –korporatsioonid Eestis*. Tallinn, 1996, lk 27

⁵⁹ „Meie üliõpilaskonna hingeolust II“. Postimees, 108/1921, lk 1

⁶⁰ Hiio, Toomas. „Korporatsioon hoiab härrasmehelikke suhteid“. Eesti Päevaleht, 1995, 01.11, lk 8

⁶¹ Piirimäe, Helmut. (toim) *Vivat academia: üliõpilasseltsid ja –korporatsioonid Eestis*. Tartu : Eesti Üliõpilaste Seltsi Kirjastus, 2012, lk 102

Esimeste korporatsioonide asutamisjärgule eelnes suur venestamine, mis tõi kaasa uued ja rangemad reeglemendid korporatsioonidele ning mille tulemusena baltisakslaste osakaal ülikoolis hakkas vähenema. Sellegipoolest ei suutnud venestamispoliitika välja tõrjuda baltisaksa kombeid ja traditsioone olemasolevates ja tekkivates eesti korporatsioonides⁶². Baltisakslaste lahkumine lõi soodsama pinna eesti rahvusest meestudengite organiseerumisele korporatsioonidesse.

Eesti üliõpilasorganisatsioonide ja korporatsioonide osalus 1905. ja 1917. aasta revolutsioonides oli märgatav: 1905. aastal korraldati üliõpilasorganisatsioonide eestvedamisel rongkäik, mida vene mässumeelsed tudengid ründasid, ja 1917. aasta revolutsiooni ajal võideldi ülikoolitasandil uue soome-ugri osakonna loomise eest, mis oleks tähendanud hoopis uut tasandit eesti keele jaoks.⁶³ On märgatav, et uued eesti üliõpilasorganisatsioonid ei olnud pelgalt kooskäimise jaoks loodud, vaid ühineti korporatsiooni intiimsesse ringkonda eluaegse sõpruskonna arendamiseks ning eestimeelsuse säilitamiseks.

3.1.1. Korporatsioonide olemus ja eristamine

Kuigi Eesti õigekeelsussõnaraamat tähistab korporatsiooni kui ühiste kutse- või seisushuvidega isikute koondist⁶⁴, siis võib neid algupäraseid korporatsioone vaadelda ka kui ühistegevuseks loodud ühendusi. Antud juhul saab olemuse täpsemaks kirjelduseks tuua paralleeli Jaan Tõnissoni mõtetega ühistegevusest. Tema järgi on ühistegevus ideede ja soovide moodustumine „loomevõimsaks tervikuks“, mis on juhitud järjekindlast ja loomingulisest tegevusest.⁶⁵ Analoogne on oma olemuselt korporatsioongi, kus ühtseks tervikuks on liitunud sarnaste ideede ning püüetega isikud, kel on tung midagi korda saata. Sarnasteks ideedeks on enamjaolt rahvusluse ja isamaa austamine, vanade baltisaksa kommete omaksvõtmine ja säilitamine ning vennastumise põhimõte. Nendest ideedest ja põhimõtetest lähtuvalt on korporatsioonide tegevus suunatud enda liikmete aitamiseks ja arendamiseks ning ülikoolielu elavdamiseks.

⁶² Piirimäe, 2012, lk 102

⁶³ Samas, lk 103

⁶⁴ Erelt, Tiiu. Eesti õigekeelsussõnaraamat. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2006, lk 383

⁶⁵ Runnel, Simo. (koost) Jaan Tõnisson. Rahvus ja kõlblus: artiklikogumik. Tartu : Ilmamaa, 2010, lk 442

Jaan Tõnisson on oma 1936. aasta kirjutises välja toonud ühistegevuseks loodud ühisuste kohta rida tunnuseid, mis kattuvad korporatsiooni ja selle omadustega. Näiteks leidis ta, et ühisuslastelt oodatakse iseäralikku osavõtlikkust ühisuse püüetele ja sihtidele, mis avaldub: vabatahtlikus sisseastumises ja iseäralikus tundelaadilises suhtumises ning iseäralikus suhtumises kaasühisuslastesse, kellega tuntakse end sisemiselt seotud. Lisaks on üheks tähtsaks tunnusjooneks aspekt, kus koondumise teel saadakse teadlikult kindlaid tulemusi, isiklikke kasvatuslikke mõjutusi üksikule ühistegevuse liikmele.⁶⁶

Antud loetelu ühisuse omadustest kattub mitmes kohas korporatsiooni olemusega. Eelkõige punkt, mis räägib avatud juurdepääsust. Meeskorporatsiooni võis astuda iga tudeng, kes samastas ja avaldas soovi saada korporatsiooni liikmeks. Teatavasti on korporatsioonid olnud ja jäänud absoluutselt vabatahtlikuks ühenduseks, kust võis välja astuda. Kõige paremini edastab korporatsiooni olemuslikku mõtet kolmas aspekt, mis räägib liikmete omavahelisest hingelisest seotusest. Sarnast ideed kannabki korporatsioon, mis on intiimne organisatsioon, kus vennastutakse ja aidatakse üksteist ning kus toimub tihe omavaheline suhtlus. Lisaks selgitab korporatsiooni olemust kasvatusliku momendi esinemine - korporatsiooni sisetegevus on suuresti suunatud oma liikmete arendamisele.

Teatavasti hõlmab termin 'üliõpilasorganisatsioon' endas kõiki erinevaid ühendusi, mis on loodud ja kuhu kuuluvad üliõpilased. Nendeks võivad olla peaaesjalikult seltsid, liidud, ühendused ja korporatsioonid. Kõige enam tekitab segadust aga seltsi ja korporatsiooni omavaheline seos. Neid aetakse tihtipeale sassi, kuigi üldjoontes on tegemist kahe üpris erineva ühendusega. Korporatsioonid tegutsevad enamasti sissepoole: töö ühiskonna hüvanguks on teisejärguline. Paleuseks peetakse sõpruse arendamist ning üksteise kasvatamist ja toetamist. Väärtustatakse seltskondlikku kasvatust ja käitumismallidest kinnipidamist.⁶⁷ Seltsid aga seevastu on väljapoole suunatud, ühiskondliku elu edendamiseks, kus puudub akadeemilise vanuse printsiip.

Kokkuvõttes võib öelda, et korporatsioon on tugevate baltisaksa juurtega ühendus, mille eesmärgid ja olemus on selgelt fikseeritud. Tavainimesele võõras organisatsioon on oma olemuselt siiski sisukas ja põhimõtteid järgiv erinevaid inimesi ning isiksusi ühendav koht.

⁶⁶ Runnel, 2010, lk 444

⁶⁷ Piirimäe, 2007, lk 126-127

3.2. Eesti esimesed naiskorporatsioonid

Esimene naistele mõeldud üliõpilasorganisatsioon loodi 1911. aastal – Eesti Naisüliõpilaste Selts (ENÜS). Tegemist oli eesti esimese akadeemilisi naisi liitva ühendusega. Siiski, nagu eelnevalt sai välja toodud, ei saa seltsi ja korporatsiooni täielikult samastada. ENÜSi võib lugeda algallikaks naisühendustele. Naiskorporatsioonide loomine langes 1920. aastasse, mil toimus suur korporatsioonide ning naisüliõpilaste juurdekasv.

3.2.1. Asutamine ja põhimõtted

Ajavahemikul 1920-1940 loodi Eestis neli naiskorporatsiooni: 1920. aasta oktoobris asutati korporatsioon Filiae Patriae, millele järgnesid 1924. aastal loodud korporatsioonid Indla, Lembela ja Amicitia.

Esimene naiskorporatsiooni loomise mõte tekkis ajal, mil vastloodud Eesti vabariiki ootasid ees suured muutused. Pärast tutvumist tol ajal juba eksisteerinud Eesti Naisüliõpilaste Seltsiga, tundsid kolm naisüliõpilast vajadust intiimsema ringi järele, kus oleks võimalik kasvatada igakülgselt arenenud, iseteadlikku ja kõlbelist akadeemilist naist.⁶⁸ Selleks, et asutada uut organisatsiooni, oli tarvis vähemalt 10 tudengit, mis pärast suuri pingutusi ka leiti. Kõige suuremat vastuseisu kohtas esimene naiskorporatsioon Filiae Patriae. Järgnevate naiskorporatsioonide asutamine läks ladusamalt. Positiivsemat vastuvõttu ühiskonnalt koges näiteks korporatsioon Indla, millesse suhtumist on üks indlaensis⁶⁹ kirjeldanud järgnevalt: „Uue naiskorporatsiooni asutamist võeti ülikooli ringkondade poolt vastu heatahtlikult, mis osalt tingitud oli sellest, et asutajaid tunti kui töökaid ja edasijõudnud üliõpilasi.“⁷⁰ Seega suhtuti juba rahulikumalt uude naiskorporatsiooni, kui neli aastat varem esimese naiskorporatsiooni loomisse. Korporatsiooni Filiae Patriae asutajais nähti ju seiklejaid ja nende kohta püüti aktiivselt ning võimalikult palju laimu levitada.⁷¹ Raskest algusest

⁶⁸ Jürma, Mall; jt. (toim) Korp! Filiae Patriae 1920-1980. Toim. Toronto: Estoprint, 1980, lk 5

⁶⁹ *Indlaensis on korporatsiooni Indla liikme isikuline nimetus, nagu näiteks meeskorporatsioonil Vironia on vironus.*

⁷⁰ Orviku, Leonidia. Korp. Indla 10 aasta kestel. Üliõpilasleht, 3/1934, lk 60

⁷¹ Vanema Eesti naiskorporatsiooni juubel. Korp. „Filiae Patriae“ 15-aastane. Uus Sõna, 249/1935, lk 5

hoolimata tõusis aastatega naiskorporatsioonide populaarsus ja 1935. aastaks oli juba 65% naisüliõpilastest koondunud korporatsioonidesse.⁷²

Korporatsiooni asutamiseks oli ette nähtud rida toiminguid: muuhulgas oli tarvis põhikirja, deklaratsiooni ja põhimõtteid, mis iseloomustaks uut tekkivat korporatsiooni. Nendest kõigist kõige tähtsamaks korporatsioonimaailmas peetakse põhimõtteid, mida organisatsioon hakkab järgima. 1935. aastal Päevalehes ilmunud artiklis „Korp! Filiae Patriae 15-aastane“ oli välja toodud eesti esimese naiskorporatsiooni tekkelugu ning ka põhimõtted. Seal oli kirjutatud: „Töötatakse alati jääda vaimselt, kõlbliselt ja kehaliselt terveks eesti naiseks. Püstitatakse nõue hingekultuuri järele. ... Ühisel nõul ja jõul ületatakse raskusi, püüdes ausalt näha ja parandada puudusi.“⁷³ Niisiis on esimese naiskorporatsiooni põhimõteteks: oma liikmete arendamine nii vaimselt kui kehaliselt, tervislike eluviiside ja isamaalisuse propageerimine, õestuspõhimõtte järgimine ja teise kodu pakkumine naisüliõpilasele. Antud põhimõtted on tänase seisuga jäänud samaks ehk Filiae Patriae põhimõtted on olnud järjepidevad. Sarnaseid põhimõtteid kohtab ka teiste naiskorporatsioonide loomisel, nagu näiteks korporatsioon Lembela, kes tähtsustas akadeemilist tööd, tõsimeelsust ja kohusetruudust ning sõprust⁷⁴; korporatsioon Indla aga kõlblust ning isamaalisust.

Kokkuvõttes võib öelda, et kõikide naiskorporatsioonide loomispõhimõtted rõhuvad töökusele, kõlblisele elustiilile ja isamaalisusele. Väiksemate varieeruvustega olid need põhimõtted saadud ja üle võetud juba olemasolevatelt meeskorporatsioonidelt, mis tol hetkel olid ainsaks eeskujuks, kuid naiskorporatsioonid ei võtnud meestelt kombeid üle üks ühele ja soovisid siiski säilitada oma soole iseloomulikku eripära.

3.2.2. Struktuur

Struktuuri koha pealt tuleks alustada liikmete ning neile omistatavatest staatustest. Naiskorporatsioonides kõigis on olemas rebased, kaasvõitlejad, üliõpilasvilistlased ja vilistlased. Rebased on alles korporatsiooni astunud noorliikmed, kes peavad läbima

⁷² Vanema Eesti naiskorporatsiooni juubel. Korp. „Filiae Patriae“ 15-aastane. Uus Sõna, 249/1935, lk 10

⁷³ Korp! Filiae Patriae 15-aastane. Päevaleht, 295/1935, 25.10, lk 7

⁷⁴ Paas, Elvi. Korp. Lembela tähtpäevaks. Üliõpilasleht, 10/1934, lk 275

rebaskasvatuse, enne kui nad saavad n-ö täieõiguslikeks liikmeteks ehk kaasvõitlejateks. Kaasvõitleja on tegevliige, kes aktiivselt võtab osa korporatsioonielust. Üliõpilasvilistlane on liige, kes ei ole veel ühtki kraadi omandanud ning viibib korporatsioonist eemal ehk tal ei ole võimalust aktiivselt korporatsioonielus osaleda. Vilistlane on siis vähemalt ühe kraadi omandanud liige, kes ei pruugi enam aktiivselt tegutseda. Antud staatused kuuluvad hierarhilisse süsteemi, mis põhineb vanuseprintsibil. See tähendab, et mida kauem on isik liige olnud, seda akadeemiliselt vanem ja kogenum ta on, mistõttu temast akadeemiliselt noorem isik peab talle kuuletuma. Näiteks peab rebane täitma kaasvõitleja poolt antud ülesandeid või palveid.

Naiskorporatsioon on jagunenud kahe suurema üksuse vahel: tegevkonvent ja vilistlaskogu. Mõlemad üksused hõlmavad endas teatud osa liikmeskonnast: tegevkonvendi alla kuuluvad rebased, kaasvõitlejad ja üliõpilasvilistlased; vilistlaskogu ühendab endas vilistlasi. Veel on mõlemal oma juhtivad organid ehk eestseisused, kuhu kuuluvad üldjuhul esimees/esinaine, abiesimees/abiesinaine, kirjatoimetaja ja noortevanem. Tegevkonvendis on vanade traditsioonide kohaselt säilinud lisaks teisi ameteid, mida mõni kaasvõitleja peab, nagu näiteks perenaine, *magister referendi*, *magister cantandi*, välissuhtleja ja nii edasi. Niisiis meenutab naiskorporatsioon väikest demokraatlikku riiki, kus rahvast juhib n-ö valitsus, kus rahval on sõnaõigus ja igapäevaelu juhivad erinevad ametnikud.

3.2.3. Võrdlus meeskorporatsiooniga

Käesolev alapeatükk selgitab ning võtab kokku põhilised erinevused mees- ja naiskorporatsioonide vahel. Tuleb märkida, et tabeli kujul tehtud kokkuvõtte ei ole absoluutne ega täielik, kuna korporatsioonid ja nende kombed, ülesehitus ja muud aspektid on niivõrd detailirohked. Järgnev võrdlus puudutab ajavahemikul 1920-1940 tegutsenud korporatsioonide olemust, lähtudes valdkondadest, mis rõhutavad soolisi erinevusi.

Tabel. Nais- ja meeskorporatsioonide võrdlus.

Valdkond	Sarnasused	Meeskorporatsioonid	Naiskorporatsioonid
Liikmete nimetused	kaasvõitleja! (ksv!), noorliige!	<i>Confrater</i> , lihtliige, buršvilistlane	Reb!, noor!., ksv!, ülvil!, vil!

	(noor!), rebane! (reb!), vilistlane! (vil!), üliõpilasvilistlane! (ülvil!)		
Värvipaelad	Kommersilint, täispikk värvipael	Frakilint	Poolpikk värvipael
Ametite nimetused	Esimees, abiesimees, kirjatoimetaja, noortevanem	Senior, subsenior, scriba, <i>oldermann</i> , vanamees, majaisa, majordoomus, magister bibendi, magister paucandi, fuchsmajor=fuchsoldermann	Esinaine, abiesinaine, juhataja, abijuhataja, vanadaam, rebasvanem, majaema
Piirangud	Koosolekutel keelatud joomine, suitsetamine, muud kõrvalised tegevused	Õllelauad, igapäevane õlle tarbimine ja suitsetamine konvendis ⁷⁵	Suitsetamiskeeld, alkoholikeeld (v.a. üritustel eestseisuse loal), keeld siseneda meeskorporatsioonides nn õllejoomisruumidesse
Kommersikombed ⁷⁶	Vannutakse truudust ja lubatakse pidada korporatsiooni põhimõtteid aus	Vennastuspidu, stehhimine, alkoholi tarbimine	Õestuspidu, ei stehhita (v.a. Filiae Patriae 1920-1930)

Eelnevast tabelist nähtub, et kõige enam erinevusi mees- ja naiskorporatsioonide vahel ajalooliselt on korporatsiooni sisemises ülesehituses (eelkõige nimetustes) ja kombestik. Nii rõhutatakse mõnedes meeskorporatsioonides lingvistiliselt meeste olemust *oldermanni*,

⁷⁵ Siilivask, Karl; Palamets, Hillar. (koost) Tartu Ülikooli ajalugu III 1918-1982. Tallinn: Eesti Raamat Kirjastus, 1982, lk 67

⁷⁶ *Kommerss on iga korporatsiooni igal semestril aset leidev organisatsioonisisene üritus, mille raames toimub muuhulgas vennastus- või õestuspidu, kus liikmed läbivad teatud rituaali ja kinnitavad truudust oma korporatsioonile. Iga korporatsiooni vennastus- või õestuspidu on erinev ning salajane.*

vanamees ja *majaisa* nimetustega, kus aga naiskorporandid on võtnud kasutusele ja kohandanud neid vastavalt *vanadaam* ja *majaema*. Siiski on näiteks Filiae Patriae jätnud oma eestseisusse *esimees* ja *abiesimees*, mis on maskuliinse alatooniga ja otse üle võetud meestelt ilma mugandusteta. Korporatsiooni Filiae Patriae tollaegne vilistlane meenutab, et mõiste „esimees“ üle oli suuri vaidlusi, kuid leiti lõpuks, et see termin on pigem üldine mõiste, kui et oleks soo määraja.⁷⁷ Kombestiku koha pealt peab ära märkima naiskorporatsioonide suitsetamis- ja alkoholi keeldu, kusjuures aga meeskorporatsioonid pidasid neid kombeid mehelikkuse tunnuseks ja õllelauda tavapäraseks korporatsioonielu osaks. Ja lõpetuseks on suur erinevus kommersikommetes, kus praktiliselt kunagi pole naiskorporatsioonid stehhinud ehk oma tekkeid rapiiridega läbi torganud. Rapiire peeti vaid meeste sobilikuks vahendiks, kuna meeskorporatsioonid usinalt tegelesid paukimise⁷⁸ ja selle õpetamisega.

Eelpool toodu markeerib põhilised erinevused mees- ja naiskorporatsioonide vahel ning on vastukaaluks Ilmar Tõnissoni ütlemisele, et naiskorporandid on vormi ülevõtmisel meeskorporatsioonidelt jätnud arvesse võtmata, mis naistele kohane ja mis mitte.⁷⁹ Kuigi esimene naiskorporatsioon võttis eeskujuks ainult olemasolevad meeskorporatsioonide ning ülesehituse, siis diferentseeruvad need kaks organisatsiooni kohtades, kus mängib rolli sooline eripära. See on tingitud naiskorporantide soovist säilitada baltisaksa korporatsioonide vanad traditsioonid ja muuta neid ainult vastavalt vajadusele. Naiskorporandid leidsid võimalusi korporatsioonide traditsioonide alles hoidmiseks, säilitades seejuures naiselikkuse.

4. Eesti naiskorporandi kuvand perioodikas aastatel 1920-1940

4.1. Naiskorporant kui vähemotiveeritud üliõpilane

Käsitletaval perioodil levis ühiskonnas arvamine, et naised ei ole võimelised ega soovigi reaalselt keskenduda akadeemilisele karjäärile, vaid on ülikooli tulnud teistel eesmärkidel. Nii levis 1920-1940 aastatel perioodikas stereotüüp, mis demonstreeris naistudengit ja järgnevalt

⁷⁷ Härmaste, Anne; Jesse, Maris jt. (toim) Korp! Filiae Patriae 1920-1995. Tartu: EÜS kirjastus, 1995, lk 14-15

⁷⁸ *Paukimine on vehklemise üks vorme, kus rapiiridega peeti duelli. Tänapäeval on see teatud määral küll säilinud, kuid meeskorporatsioonid harrastavad seda vähe. Paukimine on säilinud näiteks korporatsioonis Rotalia.*

⁷⁹ Tõnisson, Ilmar Hans. Ilmar Tõnisson: Emajõe ääres. Koost. Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 1997, lk 47-48

ka naiskorporanti kui vähese motivatsiooni ning pigem sotsiaalsetele elueesmärkidele pühendunud naist, mis kandus naisüliõpilaselt edasi naiskorporandile.

1920. aastatel kandus edasi eelarvamus, et enamik naiskursuslasi, naisvabakuulajaid olid eluvõõrad ja puised vanapiigad. Selle tõestuseks on 1923. aastal väljaandes Sädemed ilmunud karikatuur, kus naisüliõpilane seisab tekliga mustal maastikul, käes kibuvitsad ning näol tõsine ilme. Naisekujutise all seisis tekst: „Isa varanduse olen ära raisand, ilma et eksamid oleks õnnestand ja mehele minna ilma kaasawarata on nüüd ka raske.“⁸⁰ Antud juhul on probleemne kindlaks teha, kas naine karikatuuril on lihtsalt üliõpilane või lausa korporant, kuna teklid paistavad välisvaatlejale sarnased. Sellegipoolest käis antud kuvand mõlema üliõpilastüübi kohta ja saab kasutada analoogiat, kui võtta aluseks, et karikatuuril on naisüliõpilane. See on hea näide sellest, kuidas ühiskond nägi naisüliõpilast kui ajaveetjat ülikoolis seniks, kuni ta saavutab abielunaise staatuse. Lisaks on lauseosa 'ilma et eksamid oleks õnnestand' negatiivse alatooniga, mis vihjab naise ja tema intellekti puudulikkusele või huvipuudusele eksameid sooritada. Sama imagot edastab ka Uudislehes ilmunud karikatuur Filiae Patriae kohta. Antud karikatuur räägib korporatsioonide ühinemisest ühisesse liitu (EKL), kuhu aga teadupärast Filiae Patriae ei astunud. Karikatuurist nähtub, et põhjuseks on naiskorporandi soovi liikuda ringkondades, kus võib kohata potentsiaalseid partnereid tuleviku tarbeks. Tegelik põhjus, miks ei liitunud, on ametlikult auvahekorra seadmise võimatuses meeskorporatsioonidega, kuna mehed leidsid, et selliseid olukordi neil naiskorporantidega ei tekigi, kuid tegelikkuses tuli seda aeg-ajalt ette.⁸¹ Tegemist hea näitega, kus tegelikkus ja tekkinud stereotüüp ei kattu.

Üliõpilased ühe müüri alla
Rahuingel Filiae Patriae'lt: — Ei,
minu see asi ei huvita, seal pole naab-
leid kavalteere.

82

⁸⁰ Karikatuur: Kurb naisüliõpilane, Sädemed, 1923, lk 77

⁸¹ Härmaste, 1995, lk 11

⁸² Karikatuur: Rahuingel Filiae Patriae'st, Uudisleht, 18/1936, lk 5

Naistudengile ja naiskorporandile heideti ette, et ta omab pealiskaudset soovi saada mehele, kui ometigi mehed ja ühiskond tegelikult nägid ette sellist traditsioonilist elukulgu, kus üks korralik naine peab minema mehele ja kodu looma. Sellele vastukaaluks kirjutati artiklis „Akadeemiline naine ja kõlbeline ilmavaade“, et ei ole täiesti halvaks pandav, kui naine astub üliõpilaskonda ja korporatsiooni, leidmaks kohasemat abiellumisvõimalust.⁸³ Siit nähtub ühiskonna erinev positsioon antud stereotüübi puhul: kui ühed laitsid maha naiste ideed otsida abikaasat ülikoolist, siis teised jällegi suhtusid antud mõttesse positiivselt.

Naiskorporantide mittetõsisist suhtumist akadeemilise hariduse suhtes demonstreerivad veel mitmed Üliõpilaslehes ilmunud karikatuurid.

Vasakpoolisel karikatuuril on kergesti mõistetav, et tegemist on kindlasti naiskorporantidega, kuna parempoolse neiu teklil on põhja peal muster. Igal korporatsioonil on erisümbol teklil, nagu näiteks korporatsiooni Filiae Patriae teklil on lumeräistsakas, mis tähistab õnne. Antud juhul on kergesti väljaloetav, et viidatakse naiskorporantide pühendumisele olengutele, üritustele ja muule meelelahutusele ning tahetakse näidata naiskorporantide ükskõikset suhtumist õppimisse. Samasse suunda „tüürib“ parempoolne karikatuur, kus kaks tõsiselt ilmega naiskorporanti soovivad anda majanduseksamit. Tekstist väljaloetav küsimus („Vabandage, kas teie olete majandusteaduse professor?“) vasakul pool seisva mehe poole näitab, et naiskorporandid ei ole käinud loengutes ja osalenud akadeemilises õppetöös, kuna

⁸³ Elisto, Elmar. Akadeemiline naine ja kõlbeline ilmavaade. Üliõpilasleht, 9/1927, lk 162

⁸⁴ Karikatuur: Loengus käimine. Üliõpilasleht, 12/13/1927, lk 227

⁸⁵ Karikatuur: Eksamisoovijad, Üliõpilasleht, 12/1928, lk 183

nad ei tunne ära õppeaine professoritki. Lisaks rõhutatakse selle karikatuuriga aspekti, et naiste osalus majandusteaduskonnas ning sellise reaalse õppimise on ebareaalne, sest teatavasti oli naisüliõpilasi kõige rohkem filosoofiateaduskonnas ja õigusteaduskonnas ehk pigem humanitaarkallakuga erialadel, sest teatavasti peeti mehi tehnilistes valdkondades pädevateks.⁸⁶

Kokkuvõttes võib öelda, et naiskorporantide kui vähemotiveeritud üliõpilase stereotüüp oli perioodikas esindatud. Selle stereotüübi algallikaks võib lugeda rikkamaid naistudengeid, kes tõepoolest läksid ülikooli „aega veetma ja mehi otsima“. Nende põhjal aga tehti üldistusi ja enamus mehed ülikooli ringkondades nägid kõiki naiskorporante ühtmoodi.

4.2.1. Naiskorporant kui „kohvikutõveline“

Eelnevalt käsitletud stereotüübile leidis ka spetsiifilisemaid omadusi, mida naistele ette heideti. Naiskorporandi kui „kohvikutõvelise“ stereotüüp sai alguse taas naisüliõpilaste kohta levinud muljest. Enne naiskorporatsioonide loomist leiti, et naistudengid veedavad oma põhijaja kohvikutes, filosofoerides ja oodates kavalere. See nähtus ka Üliõpilaslehes ilmunud karikatuurist, kus naistudengi pildi all seisab kiri: „Naistudeng käib korralikult kohvikus, räägib naisõigusest ja loodab sel semestril kindlasti mehele saada.“ Lisaks on antud karikatuur tõestuseks eelnevalt käsitletud eelarvamusele, kus naistudeng oli ülikoolinimekirjas vaid mehele saamise eesmärgil.

Naistudeng käib korralikult kohvikus, räägib naisõigusest ja loodab sel semestril kindlasti mehele saada. 87

⁸⁶ Kooli elu. Päevaleht, 327/1923, lk 8

⁸⁷ Karikatuur: Naistudeng. Üliõpilasleht, 8/1924, lk 109

„Kohvikutõve“ illustreerimiseks ilmus Üliõpilaslehes karikatuur, kus naiskorporant istub kummargil laua taga ja rüüpab kohvitassist. „Kohvikutõbi“ tabas aga nii mehi kui naisi ja on karikatuuri all oleva teksti kohaselt täiesti „ravimatu“. Kohvikutes käimist peeti 1920-1940 ülimalt sotsiaalseks tegevuseks ja naiskorporantide hulgas oli eriti kombeks oma korporatsiooniliikmetega kohvikutes aega veeta. Näiteks oli tarvis akadeemilisel emal alati kui võimalik oma akadeemilist last kostitada või *concoeturid* tegid omi istumisi. Kohvikut peeti atraktiivseks kohaks, kus sai end ka värvides näidata. Antud juhul viidatakse sõnaga „kohvikutõbi“ probleemile, mis teatud osa üliõpilaskonnast on tabanud ja leiti, et see on negatiivne nähtus. Kohvikutes käisid tihtipeale ka meeskorporandid, mistõttu ei saa rääkida „kohvikutõvest“ kui ainult naiskorporantide kohta käivast stereotüübist.

Naiskorporandi kui „kohvikutõvelise“ stereotüüp kattub naiskorporantide endi mälestustega. Nii on korporatsiooni Filiae Patriae liige Mall Jürma⁸⁹ meenutanud: „Kohvikus käimine oli kangesti moes. Minul oma väga nigela rahakotiga polnud seal küll palju võimalik käia, kuid eks vahel jäeti lõuna söömata ja mingi ikkagi, sest muidu ei andnud üliõpilase „moodi“ välja.“⁹⁰ Seega käesolev stereotüüp ei olnud ainult ühiskonna ja üliõpilaskonna väljamõeldis, vaid sel oli tõepõhi all, sest naiskorporandid toetasid seda stereotüüpi ise.

Meeskorporantide seas levis veel stereotüüp, mille kohaselt naised joovad kogu aeg kohvi, tekkis kiiresti. Meestele polnud arusaadav, millega naised võiksid tegeleda, kui nad ei

⁸⁸ Karikatuur: Tudengkonna tõved. Üliõpilasleht 5/1929, lk 89

⁸⁹ Lindström; Hiio, II, 1994, lk 156

⁹⁰ Jürma, Sirm, 1960, lk 66

korralda õllelaudu ega õpi vehklemist. Sellest teadmatusest tekkis stereotüüp naiskorporantidest kui suurtest kohvijoojatest. Ka allolev karikatuur illustreerib üht tüüpilist kohvipausi naiskorporatsioonis. Taas kord on rõhk just kohvil, millele viitab tasside must sisu ja karikatuuri küljel olev tekst: „Kohvi puhul..“. Kuna naiskorporandid alkoholi siiski üldjuhul ei tarbinud, siis võis kohvi pidada selleks järgmiseks meelisjoogiks, mida üritustel ja olengutel joodi ning pakuti.

Illustratsioon: Üliõpilaslauadele.

Kohvi puhul:
„Kui kord
juba mürgel,
siis mürgel
lõpuni.“

91

Kokkuvõttes võib öelda, et „kohvikutõvelise“ ja kohvijooja stereotüübid olid tavalised ja tihti suusõnalised. Mõned karikatuurid kinnitavad seda, kuid üldjuhul leiti, et naiskorporandid kui suured kohvisõbrad oli kõigile teada-tuntud elutõde ning normaalne. See oli pelgalt taas väike naiskorporantide omadus, mille üle said meeskorporandid omakeskis nalja visata. Antud stereotüüp ei ole negatiivne, vaid pigem positiivne ja tõepärane – kohvikultuur oli tol ajal nii Euroopas kui Eestis populaarne ning naiskorporantide jaoks oli kohvi parimaks seltskondlikuks joogiks.

4.2. Naiskorporant kui peenutseja

Kõige paremini viitavad peenutsemisele 1928. aastal Üliõpilaslehes ilmunud mitu karikatuuri, kus ühes on välja toodud organiseerumata ja organiseeritud naistudengi välised erinevused. Karikatuur rõhutab asjaolu, et enne korporatsiooni astumist ja tekli pähesaamist on

⁹¹ Karikatuur: Kohvipaus. Üliõpilasleht, 12/1929, lk 200

naisüliõpilane tagasihoidlik, üpris tavalise riietusega ning tõsise ilmega. Pärast organiseerumist on aga toimunud suur muudatus, kus seelikupikkus on muutunud lühemaks, riideesemed uhkemaks ja näoilme kavalamaks. Naiskorporant oleks saanud nagu peenema ja väliselt rafineerituma ilme. Karikatuur esindas levinud stereotüüpi, mille puhul arvati, et korporatsiooni astumine teeb naisüliõpilasest 'peene preili'. Teises karikatuuris on näha naiskorporanti uhkes, karvase kraega mantlis, mis ulatub üle põlve, ning naiskorporandil on pea püsti. Ka see karikatuur viitab naiskorporandi negatiivsele kuvandile, kus ta on uhkeldaja ning üleoleva ilmega ning kannab uhket riietust (karusnahka peeti tol ajal eriti kalliks esemeks).

92

93

Järgnevalt on naiskorporandi peenutsemist kujutatud 1930. aastal ilmunud Üliõpilaslehes, kus ta seisab keset randa supeltrikoos. Parempoolsel karikatuuril all tekst, milles seisab: „Rannas suvitamine ei paku mingit lõbu – värvilinti ei saa mitte kuhugi kinnitada.“⁹⁴ See karikatuur viitab naiskorporantide soovile demonstreerida ja uhkeldada värvide ning värvilintidega. Tegemist on väga spetsiifilise sümboolikaga, mida sooviti eriti asutamise alguses demonstreerida. Sellele ajaliselt ennem avaldati veel karikatuur, kus värvide kandmist, eriti tekli kandmist, peeti tudengkonna raskeks tõveks (vt alumine karikatuur). Tekib vastuoluline situatsioon, kus värve kanti uhkusega ja igal pool, kuid karikatuur viitab värvide kandmisele

⁹² Karikatuur: Muutus. Üliõpilasleht, 13/1928, lk 28

⁹³ Karikatuur: Akadeemiline pere. Üliõpilasleht 5-6/1928, lk 82

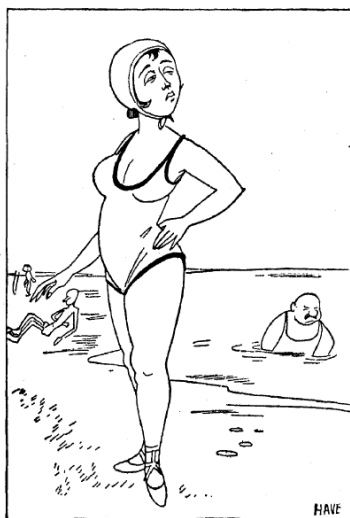
⁹⁴ Karikatuur: Suvitaja. Üliõpilasleht, 8/1930, lk 197

kui negatiivsele ja „haiglaslikule“ kombele. Antud karikatuuri parempoolsel osal seisval naiskorporandil on peas tekkel ning all on kirjas, mis on selle „värvihaiguse“ sümptomid: „kustutamata kirk värvilise asjakese vastu peas.“ See pilt näitab nii mees- kui naiskorporantide soovi kanda pidevalt ja näidata oma kuulumist korporatsiooni.

suvitades tundis.

Organiseerimatu: Üksinda, üksinda pean rändama.

Naistudeng: Rannal suvitamine ei paku mingit lõbu — värvilini ei saa kuhugi kinnitada.

95

Raskemad tõved tudengkonnas, mille arstimiseks haigekassa toetust annab.

3. Tasku-tuberkuloos.
Kõige raskem kõigist haigustest on aga tuberkuloos, kui tema batsilluste pesad asuvad taskus.

4. Värvihaigus.
Sümptomid: kustutamata kirk värvilise asjakese vastu peas.

96

Kui karikatuuridelt võib välja lugeda naiskorporantide soovi uhkeldada värvidega, siis Rasmus Kangro-Pool leidis oma Päevalehe artiklis sellele ka põhjuse. Tema sõnul demonstreerivad ja kasvatavad naiskorporatsioonid välismärkide kandmisega oma järelpõlve

⁹⁵ Karikatuur: Suvitaja. Üliõpilasleht, 8/1930, lk 197

⁹⁶ Karikatuur: Tudengkonna tõved. Üliõpilasleht 5/1929, lk 91

ning üritavad nende näitamisega püüda juurde „höövlit“ ehk teisisõnu uusi liikmeid.⁹⁷ Kangro-Pooli negatiivse alatooniga artikkel jätab naiskorporandist mulje, et ta ainuke soov on saada tähelepanu ning ta toob paralleeli Heidelbergis eksisteerinud ainsa naiskorporatsiooniga, kes ei kandnud kunagi avalikult värve. Värvidega uhkeldamisest räägib ka Päevalehes ilmunud „Teated üliõpilaste elust. Üliõpilaste organiseerimine“, kus räägitakse naiskorporatsiooni Filiae Patriae loomisest ning avaldatakse arvamust, et naisüliõpilased asutasid naiskorporatsiooni värvimütsi kandmise eesmärgil.⁹⁸ On ilmne, et naiskorporatsiooni asutamisse ei suhtunud hästi ja levis arvamus, et naiskorporant soovib hiilata ja meeskorporantidega mõõtu võtta.

Peenutseja stereotüübile viitab veel korporatsiooni Lembela juubeliartikkel aastast 1934, mille kohaselt oli naiskorporatsioonides levinud „peenutsemine ja laiutamine“⁹⁹, mistõttu paljud naiskorporatsioonid teravaid arvustusi said. Tolleaegne naiskorporant Mall Jürma meenutab: „Konvendis oli kena suur saal – väga suurte peeglitega, millede esine ei olnud siis ka kunagi tühi, sest tütarlastel oli alati eneseimetlemist. Küll seal „löödi ennast üles“, küll õpiti tantsima...“¹⁰⁰. Järeldub, et toleaegsed naiskorporantide meenutused toetavad peenutsemise stereotüüpi, kuid ei mälestustest ei ilmne, et selle põhjus oleks üleolek ning tähelepanuvajadus.

Lisaks karikatuuridele ilmus perioodikas aastal 1925 Elsbet Markus’e¹⁰¹ artikkel „Naisyliõpilasist.“, kus ta on välja toonud erinevad naisüliõpilastüübid, muuhulgas ka naiskorporandi tüübi. Enne artiklit ilmusid Üliõpilaslehes karikatuurid, kus illustreeriti naistudengi tüüpe. Välja toodi neli tüüpi, millest üks on naistudeng (üliõpilastüüp II) ning teine naiskorporant (üliõpilastüüp IV).

⁹⁷ Kangro-Pool, Rasmus. Üliõpilase organiseerimisest. Seltsid ja korporatsioonid. Päevaleht, 282/1920, 10.12, lk 2

⁹⁸ Teated üliõpilaste elust. Üliõpilaste organiseerimine. Päevaleht, 255/1920, lk 2

⁹⁹ Korporatsioon Lembela 10-aastane. Päevaleht, 296/1934, lk 6

¹⁰⁰ Jürma, Mall; Sirg, Eti. (toim) Korporatsioon Filiae Patriae 1920-1960. New York: Estotype, 1960, lk 68

¹⁰¹ Elsbet Markus oli toleaegne naistudeng, Eesti Naisüliõpilaste Seltsi ja hiljem EÜS Veljesto (segaseltsi) liige. Lindström; Hiio, II, 1994, lk 206

1923. aastal ilmunud karikatuurid ei kattu naiskorporantide välimuse osas E. Markuse arvamusega, kes kirjeldab naiskorporanditüüpi järgnevalt: „Siin naiskorporant hästi-õmmeldud moodsas siidisukkes, hoolsa soengu ja iseteadva ilmega. ... Kuid enam-vähem näib siiski nende kõiki peapyyd olevat – olla täiesti daam, riietuse ja ylespidamise, üldse kõige välise poolest; kõik muu on teise järgu tähtsusega.“¹⁰⁴ Ka antud artiklis viidatakse naiskorporandi välisele üleolekule ja peenutsemisele, kus aga karikatuuridel on märgata naiskorporante sorakil juuste ning prillidega. E. Markuse kuulumine seltsidesse ning selle igipõline vastandamine korporatsioonidele võis tingida tema vastuseisu naiskorporatsioonidele. Lisaks võis tekkida antud stereotüüp asjaolul, et tavaliselt korporatsioon ning sinna kuulumine oli rohkem rahakate tudengite põlismaa. Arvati, et need naistudengid, kes korporatsiooni on astunud, on finantsiliselt heal järjel. Korporatsioonis olemine nõudis teatud rahaliste vahendite olemasolu, kuid rikkus liikmete hulgas ei olnud reeglipärane – oli ka vaesemaid. Arvamusele, et naiskorporatsiooni astuvad vaid rikkad tudengid, räägib vastu artikkel „Arvusid eesti naisüliõpilasist ülikoolis ja üliõpilaskonnas“, mille statistiliste andmete kohaselt oli naiskorporatsioonides 1925. aastaks naistudengeid kolmandik kogu naisüliõpilasperest.¹⁰⁵ Kui korporatsioon oleks olnud liiga kulukas ettevõtmine, siis nii suurt liikmeskonda ei oleks kindlasti tekkinud. Seda enam, et 1930. aastatel oli tegevkonvendis juba üle 100 liikme.¹⁰⁶ Võrreldes tänapäevaga on tegemist äärmiselt suure tegevkonvendiga, sest hetkel peetakse liikmeterohkeks juba 60-70 isikuga tegevkonventi.

¹⁰² Karikatuur: Üliõpilastüübid I-II, Üliõpilasleht 1/1923, lk 9

¹⁰³ Karikatuur: Üliõpilastüübid III-IV, Üliõpilasleht 1/1923, lk 25

¹⁰⁴ Markus, Elsbet. Naisüliõpilasist. Üliõpilasleht, 9/1925, lk 195-197

¹⁰⁵ Olev-Miller, A. Arvusid eesti naisüliõpilasist ülikoolis ja üliõpilaskonnas. Üliõpilasleht, 5/1927, lk 89

¹⁰⁶ Laidla, Janet. (toim) Üliõpilaskonna roll ühiskonnas 1919-1940: artiklite kogumik. Tartu : Korp! Filiae Patriae, 2010, lk 16

Eelnevat arvesse võttes võib öelda, et perfektse ning peene välimusega stereotüüp naiskorporandist oli ülikooli mees- ja naispere seas laialt levinud. Markuse arvamuse kohaselt võib järeldada, et ka paljud teised naisseltslased võtsid omaks antud stereotüübi, mis ole aga täiesti tõepärane, kuna mitte kõigil naiskorporantidel ei olnud piisavalt raha uhke ja peene välimuse saavutamiseks. Siiski oli antud stereotüübil killuke tõetera sees, lähtudes naiskorporantide mälestustest.

4.3. Naiskorporant kui ebasobivate kommete ülevõtja

Üheks negatiivsemaks naiskorporandi stereotüübiks peeti aspekti, kus naiskorporant võttis üle sobimatuid, lausa mittekõlbelisi traditsioone meeskorporatsioonidelt. Arvati, et korporatsioon kui aastakümneid samas vormis eksisteerinud organisatsioon ei olnud kohane ega kohandatav naistele.

Naiskorporandi kohta käiva negatiivse stereotüübi peamiseks „loojaks“ võib pidada EÜS-i liiget Ilmar Tõnissoni. Ta avaldas 1930. aastal Üliõpilaslehes artikli „Naiskorporantlikkuse loomulikke piire“, mis tekitas suurt poleemikat. I. Tõnisson tõi oma artiklis välja kõige probleemsemaks tavaks stehhimise. Muuhulgas ütleb ta järgmist: „Mütse läbi torgates – eriti kui see sünnib vastastikku vahetatud peakatetega – omandavad mehed sümboolselt vastastikku üksteise naised – see ongi nende vennastuse ülim ja sügavam mõte. ... Teiseks aga on stehhimine hooplev enda jõu demonstreerimine. Mehed hoogsalt omandavad naised...“¹⁰⁷ Järeldub, et seda kauaaegset traditsiooni ei ole võimalik naistel üle võtta. Lisaks laitis Tõnisson maha mõnede naiskorporatsioonide otsust kopeerida kodukorda mõnelt vanemalt ja vormikindlamalt meeskorporatsioonilt. Stehhimise ilmekale sümboolikale lisandusid veel kommersitavad, mis olevat naistele kohatud. Nimelt põhineb kommersikord spetsiifiliselt meeste seksuaalhingeelul ja seisab nende alateadlikkuse suguliste soovide täitmises, mis iseenesestmõistetavalt seega naistele ei sobi.¹⁰⁸ Leidus neid, kes pooldasid Tõnissoni seksuaalse alatooniga sümboolikat, kui neid, kes leidsid, et meeskorporatsioonide kommete võrdlemine ja naistele kohatuks lugemine on ilmne liialdus. Tegelikult võtsid naiskorporandid asutamisel ja vormi loomisel eeskujuna meeskorporatsioonide kommetest,

¹⁰⁷ Tõnisson, Ilmar. Naiskorporantlikkuse loomulikke piire. Üliõpilasleht, 3/1930, lk 49

¹⁰⁸ Samas, lk 50

kohandasid nad teatud aspekte siiski naistele sobivaks. Näiteks naiskorporandid loobusid stehhimisest ja otsustasid õestumisel laduda teklid üksteise otsa laual asetsevale kalevile. Tõnisson aga nägi selleski kaudset analoogiat stehhimisele. Artiklist järeldeb, et Tõnissoni suur vastuseis seisnes rohkem naiskorporantluses üleüldiselt kui kommetes ja kõlbluses. Seda tõendab tema seisukoht antud artiklis, kus ta leidis, et naine on kui kodukolde preestrinna, kui kodulooja, kui parandaja, kui ravija. Ta nägi naist stereotüüpses koduhoidja ja pereema rollis, kui aktiivse tudengina värvilist teklit kandmas. Samas abiellus Ilmar Tõnisson 1932. aastal naiskorporandi Amanda Periga.¹⁰⁹

Antud temaatika jätkuks on leida Eesti Rahvusrhiivist Ilmar Tõnissoni kirjavahetus eelnevalt välja toodud artikli teemal kaasvõitleja (*ksv!*) Libe'ga, kes ei nõustunud Tõnissoni käsitlusega ja suhtumisega naiskorporantidesse. Tõnisson kirjutas Libe'le, et kommersikombed on tugevasti seotud meeste „seksuaalsüühhega“ ning naised ei või kopeerida meeskorpidel ajalooliselt kujunenud korda, kui nad pretendeerivad naiselikkusele ja neitsilikkusele.¹¹⁰ Seega leidis Tõnisson, et meeskorporatsioonile sarnast olemust ei saa naiskorporatsioonidel tekkida, sest nagu Tõnisson ütles oma kirjas *ksv! Libe'*le: „Kommersikombed pole ühendatavad ei naiselikkusega ega (veel vähem) neitsilikkusega! Seega ka mitte nende loomusega!“¹¹¹ *Ksv! Libe* aga leidis, et kõiges ei pea otsima analoogiat ja sümboolikat, nagu Tõnisson seda pidevalt tegema kippus.

August Palm ei kiitnud I. Tõnissonile sarnaselt heaks naiskorporantlust ja nende liigset sarnasust meeskorporatsioonidega. Nii kirjutas ta artiklis „Korporantism“: „Naiskorporatsioonidegi sisekord on otse meeskorporatsioonide jäljendamine (rapiirid säälgil!) ja kui säälg paiguti väliskultuuri kõrval ka sisekultuuri rõhutatakse, sünnib see ometi liig kitsalt ja yhekylgselt...“.¹¹² A. Palm viitab asjaolule, et naiskorporatsioonid on liiga sarnased ja ühesed meeskorporatsioonidega ning üheselt meeskorporatsioonidega on võtnud üle intiimorganisatsioonile omased jooned ega aita kaasa ühiskonna arendamisele.

Eelpool välja toodud stereotüübile vastukaaluks on antud teemal sõna võtnud mitmed tolle aja naiskorporandid. Nii on Üliõpilaslehes ilmunud korporatsiooni Indla liikme Alide

¹⁰⁹ Lindström; Hiio, 1994, lk 404

¹¹⁰ Eesti Riigiarhiiv (ERA), f. 4399, n. 1, s. 8, lk 173. (Ilmar Tõnissoni isikuarhiiv: artiklite käsikirjad)

¹¹¹ Samas, lk 199

¹¹² Palm, August. Korporantism. Üliõpilasleht, 9/1925, lk 198

Vannak'u¹¹³ poolt artikkel „Asutamispäevilt“, kus ta rääkis järgmist: „Üliõpilasorganisatsioonid lubasid endale sageli teravaid ja valimatuid nalju naiskorporatsioonide arvel. Seltskond nägi neis ikka koopiat meeskorporatsioonidest, milline olevat naisele hädaohtlik. Sealjuures avaldati imestust selle kohta, mida ometi teevad naised korporatsioonis omavahel.“¹¹⁴ Antud meenutus vastab juba eelnevalt käsitletud naiskorporandi kui sobimatute kommete ülevõtja kuvandile, kuna Vannak mainib naiskorporatsioonide kopeerimist meeskorporatsioonidelt, mis pidavat olema naistele hädaohtlik. Naiskorporandid väidavad seega antud stereotüübile vastu ja Filiae Patriae liikmed on avaldanud: „Meie tahame ikka naiselikeks naisteks jääda... Meie ei mõtle kopeerida meeskorporatsioonide kombeid ja pruuke, vaid täiendame ning muudame neid naise iseloomu kohaselt...“¹¹⁵ Seega ei üritanud naiskorporandid võtta üle meeste eluviisi ja kombeid, nad ei soovinud muuta radikaalselt naissoole iseloomulikuks saanud omadusi, vaid üritasid neid täiendada ja arendada ning parandada.

Peale traditsiooniliste korporatsioonikommete ülevõtmise kritiseerimise laideti perioodikas maha ka muid elustiili puudutavaid kombeid, mida naiskorporandid ei oleks meestelt üle tohtinud võtta. Nendeks on näiteks liigne joomine ja lõbutsemine. Meeskorporatsioonides teatavasti olid regulaarselt õllelauad ja igapäevased lõbupakkuvad üritused. Päevalehes ilmunud artikkel „Sapilised ääremärkused“ räägivad sellest, kuidas ka naiskorporandid on need ebasobivad kombed üle võtnud. Artiklis räägib autor järgnevat korporatsioonide kohta: „Satub mõni noor marupea ja ilmauendaja korporatsiooni, siis joodetakse ta lihtsalt purju ja pikendatakse teda pohmelusega aastate viisi, kuni ülikooli lõpetamiseni, ...“¹¹⁶ Teisisõnu väidab artikli autor Tõramaa, et korporatsioon on alkohoolse joobe põlismaa ja kuhu isik tuleb selleks, et mitte kuuluda kindlate aadetega ühingusse, vaid kus veeta lõbusalt oma ülikooliaastad. Tõramaa viitab ka asjaolule, et korporatsioonide ringkonnas puudub kombelise au mõiste ja kus arusaamine „daami“ mõistest on puhtalt aineeline. Niisiis peab artikli autor korporatsioonide ja sealhulgas naiskorporatsioonide suurimaks paheks vähest kõlbelist elutunnetust. Alkoholi pseudoprobleemi meenutavad tolleaegsed naiskorporandid. Filiae

¹¹³ Lindström; Hiio, II, 1994, lk 146

¹¹⁴ Vannak, Alide. Asutamispäevilt. Üliõpilasleht, 3/1934, lk 64

¹¹⁵ Tarand, Kadi. Restauratsioon. Üliõpilasleht, 3/1990, lk 6

¹¹⁶ Tõramaa. Sapilised ääremärkused. Päevaleht, 69/1920, 26.03, lk 2

Patriae asutajaliige Marta Rosenberg-Jürgenstein mäletab järgnevat: „Eriti agaralt püüdsid mehed naeruvääristada kõike, mis tuli meie poolt. Kõneldi igasuguseid hirmu- ja õudusejutte joomaklubi asutamisest, kuhu ei sobivat minna heast perekonnast tütarlapsel.“¹¹⁷ Lisaks mäletab M. Rosenberg-Jürgenstein, kuidas ajakirjanduses kujutati naiskorporante joobnutena õllevaatidel, kuhu juurde oli lisatud üleskutse: „Veel on linte, veel on õlut – uusi liikmeid võtab vastu korp! Filiae Patriae.“¹¹⁸ Alkoholi liigtarvitamise kõrval kujutati naisi ka suitsetajatena. Naiskorporant Elisabet Rammul¹¹⁹ kinnitab, et ajakirjanduses ilmus hulk karikatuure naiskorporantidest – ja ikka suitsuga suus¹²⁰. Naiskorporandi kui jooja ja suitsetaja stereotüüp ei pidanud siiski paika, kuna naiskorporatsioonides kehtis suitsetamise ja alkoholi tarvitamise keeld.

Käesolev stereotüüp levis peamiselt meeskorporantide seas, kes ei omanud lähedast tutvust naiskorporatsioonides ja ei olnud teadlikud naiskorporantide tegevusest. Paratamatult naiskorporandid omastasid teatud määral meeste kombed, ka kommersikombed, kuna tol hetkel puudus muu eeskuju. Ja kuna naiskorporatsioonid leidsid, et kommerss ja kõik selle tavad on fundamentaalne ühele korporatsioonile, siis oli tarvis see ka endale üle võtta. Üliõpilaslehes ilmunud artiklite kohaselt see otsus elustas teatud ringkondades stereotüübi naiskorporandist kui sobimatute traditsioonide ülevõtjast ja seega ka mittekõlbelisest isikust.

4.4. Naiskorporant kui kasutu ühiskonnaliige

Kogu tollane ülikooli- ja korporatsioonimaailm oli pikka aega kuulunud meestele. See oli keskkond, kuhu naisi ei lubatud ega tahetud. Nii anti tavalisele üliõpilasele sugu – mees. Seda kinnitab ka 1921. aastal ilmunud artikkel „Meie üliõpilaskonna hingeolust“, kus on selgelt väljendatud: „Üliõpilane on mees ilma eelduseta.“¹²¹ Seega isegi 1921. aastal, kui esimene naiskorporatsioon oli loodud, ei räägitud üliõpilasest kui „soota“ isikust. Järelikult olid soostereotüübid veel murdmata ning esimene naiskorporatsiooni tol aastal veel

¹¹⁷ Rosenberg-Jürgenstein, Marta. „Korporatsioon Filiae Patriae algupäevilt“. Üliõpilasleht, 12/1935, lk 472

¹¹⁸ Härmaste; Jesse jt., 1995, lk 27

¹¹⁹ Elisabet Rammul oli TÜ arstitudeng, kes kuulus korporatsiooni Filiae Patriae. Lindström; Hiio, III, 1994, lk 79

¹²⁰ Härmaste, jt. 1995, lk 20

¹²¹ Meie üliõpilaskonna hingeolust I. Postimees, 107/1921, lk 1

tunnustamata. See juhtus alles 1922, kui korporatsiooni Filiae Patriae liige suri ning matustele saabusid meeskorporatsioonid kaastunnet avaldama, andes sellega ka omapoolse tunnustuse kogu korporatsioonile.

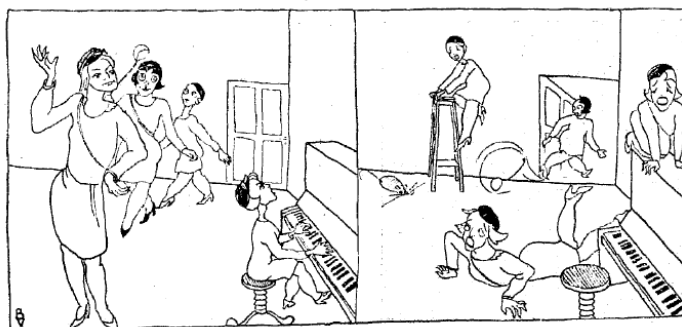
Naiskorporandi kui tarbetu naiskuju stereotüüp on eelkõige välja toodud 1920. aastal Sotsiaaldemokraadis ilmunud artiklis. See ilmus ajal, mil esimene naiskorporatsioon oli vastloodud ning selle asutamise ümber suur poleemika oli. Niisiis on ilma selge autorinimeta ilmunud artiklis kirjas: „Kust tundsime teie, nõdrad ja väetid neitsid, isamaa suureima puuduse! Kes andis teie käsivartele rammu, teie silmale kotkapilgu, kes teritas teie vaimu ja mõistust, et teie oskasite tabada isamaa valusaimat kohta!“¹²² Tegemist on äärmiselt negatiivse ja sarkastilise alatooniga kirjutisega, mis rõhub sellele, et Eesti iseseisva riigi loomisel ei ole vaja ühiskonda juurde naiste algatusi, millest pole noore riigi ülesehitamisel suurt kasu. Niisiis nähtub autori arvamus, et naiskorporatsioon on just nimelt ühiskondlikust vaatevinklist ebavajalik ja lausa mõttetu. Lisaks jätkab artikli autor mõnitavalt, pöördudes spetsiaalselt Filiae Patriae poole, ning rääkides sellest, kui ebaoriginaalne oli naiskorporatsiooni loomine ja kuidas eesti hariduselu ei vajanud juurde üht naiskorporatsiooni.¹²³ Antud artikkel avaldas väga julget seisukohta naiskorporantide ebavajalikkusest ning on üpris raske leida selle vaatekoha „telgitaguseid“, kui pole teada autori nime. Nagu on eelnevatest peatükkidest selgunud, sõltuvad levinud imagod suuresti isiku staatusest ja soost, kuigi erandeid tuleb ette mõlemal juhul.

Eelnevale toeks on ka Üliõpilaslehes ilmunud karikatuur, kus on vasakpoolsel pildifragmendil on kujutatud uhkeid ja iseseisvaid naisi, kes on võimelised kõikidele raskustele vastu seisma, ja siis parempoolsel pildipoolel ilmub väike takistus, millega koos senine iseseisvus ning tugevus on ammendunud. See karikatuur näitab, et naiskorporandid ei ole võimelised ega poleks pidanud ette võtma niivõrd suurt 'asja', kui iga pisima probleemi korral nad loobuvad ja on laiali aetud. Teisisõnu demonstreerib antud karikatuur ühtsuse puudumist rasketel hetkedel, mis aga on ühe korporatsiooni põhialuseid, ning seega on ka naiskorporatsioon siis oma mõtte kaotanud ja ei oma mingit tähtsust.

¹²² Filiae Patriae“, Sotsiaaldemokraat, 237/1920, lk 2

¹²³ Filiae Patriae“, Sotsiaaldemokraat, 237/1920, lk 2

Meie aja amatsoonid.

Ei vaen, ei sõjakärin, ei välk,
ei kõuemürin

Hiir, hiir!...

124

Suurt vastuseisu meenutab ka korp! Filiae Patriae liige Mall Jürma, kes on kirjutanud järgnevat: „Naiskorporatsioonile pühendati rohkesti ruumi ajakirjanduses, juhtivad ajalehed avaldasid mõnitavaid kirjutisi ja epigramme. Suhtumine oli enneolematult ebademokraatiline äsja loodud demokraatlikus vabariigis.“¹²⁵ Kuigi vastloodud vabariigis pidid kõigil olema võrdsed õigused, siis ajakirjanduses leidub seisukoht, et naiskorporatsioonid ei peaks eksisteerima.

Kokkuvõttes võib öelda, et kuigi levis kuvand naiskorporandist kui tarbetust ning kasutust ühiskonnaliikmest, siis antud stereotüüp ei olnud perioodikas laialt kajastatud. Pigem illustreeriti sõnade ja karikatuuridega naiskorporantide pahesid.

4.5. Naiskorporant kui naisüliõpilase kasvataja

Erinevate perioodikas esindatud stereotüüpide hulgas leidub viiteid positiivsele kuvandile, kus naiskorporanti vaadeldi kui naisüliõpilase kasvatajat. Ülikool andis teatavasti naisüliõpilasele akadeemilise hariduse ehk teadmised, kuid isik ja tema muu igakülgne arendamine jäi suures osas korporatsioonide ülesandeks.

Naiskorporatsiooni kasvatuslik stereotüüp seisnes erinevate põhimõtete ja traditsioonide säilitamisel, nagu näiteks vanuseprintsip ja õestuspõhimõte, mis aitasid säilitada ja arendada

¹²⁴ Karikatuur: Meie aja amatsoonid. Üliõpilasleht, 10/11/1929, lk 182

¹²⁵ Korporatsioon Filiae Patriae arhiiv. Liikme Mall Jürma mälestused, lk 1.

naistudengis naiselikkust ja soole iseloomulikke jooni. Nii räägib 1935. aastal Üliõpilaslehes ilmunud Filiae Patriae liikme Aime Kangro¹²⁶ artikkel „Naiskorporatsioon eesti naisüliõpilase kasvatajana“ olukorrast, kus naiselikkuse säilitamise eesmärgil püstitasid naiskorporatsioonid kõlbelise eluviisi nõude, panid maksma suitsetamiskeelu, piirasid alkoholi tarvitamist ja isegi oli Filiae Patriaes keelatud lühikeste juuste kandmine.¹²⁷ Antud juhul on tegemist püüdega propageerida ja sisendada naistudengisse ühiskonnas välja kujunenud ja aktsepteeritud kombeid. Teisest küljest vaadeldes võib suitsetamis- ja alkoholi keeldu lugeda pigem korporatsioonile antud õigusena kontrollida oma liikmeid ja vormida neid vastavalt enda nägemusele ehk siinjuhul taotletakse mitteisesesiva mõtlemisega naistudengit, kes ei saa ise otsustada oma valikute üle.

Õestuspõhimõtte on aga üheselt ja vaidlemisvõimaluseta aspekt perioodikas. Selles nähti tihedat sõprussidet, mis peab ühendama omavahel kõiki liikmeid ja mis avaldub ühte hoius, üksteise eest seismises, vastastikusel usalduses ja abistamises nii aineliselt kui ka üld – ning eriteadmiste hankimisel.¹²⁸ Selline põhimõtte kehtis naiskorporantide endi jaoks ning nii nägid seda ka väljaspool seisvad inimesed, kuna õestuspõhimõtte on analoogne ja väga sarnane välja kujunenud vennastuspõhimõttele. Lisaks süvendas naiskorporatsioon oma liikmetes isamaalisust. Nii kirjutas Erika Veidenbaum oma artiklis: „Naisüliõpilane on ikka seotud tihedalt koduga, ja seda kontakti koduga on naiskorporatsioonid teadlikult süvendanud.“¹²⁹ Naiskorporatsioon õpetas ja sidus oma liikmeid tihedalt kokku isamaaga ja seadis patriootlikkuse tähtsale kohale; õpetas ja arendas oma liikmetes lojaalsust ja põhimõttekindlust edaspidiseks eluks.

Naiskorporandi kui naistudengi kasvataja stereotüüp seisneb hulgalistel ka juubeliartiklitel, kus käsitletakse erinevate naiskorporatsioonide minevikku ja olevikku. Just nendes artiklites kohtab üldisi suunitlusi ja valdkondi, millega naiskorporatsioon tegeles ja mismoodi need on iga liikme kasvatusliku eesmärgiga. Näiteks ilmus 1935. aastal Päevalehes artikkel „Korp! Filiae Patriae 15-aastane“, kus räägitakse naiskoori loomisest, organisatsioonisisese kultuurtoimkonna loomisest, võrkpalli naiskonna loomisest, naiskodukaitsesse astumisest.¹³⁰

¹²⁶ Lindström; Hiio, II, 1994, lk 404

¹²⁷ Kangro, Aime. Naiskorporatsioon eesti naisüliõpilase kasvatajana. Üliõpilasleht, nr 12, 1935, lk 479

¹²⁸ Kangro, Üliõpilasleht, 12/1935, lk 479

¹²⁹ Veidenbaum, Erika. Naiskorporatsioonid üliõpilaskonna arengu teedel. Üliõpilasleht, 3/1934, lk 62

¹³⁰ Korp! Filiae Patriae 15-aastane. Päevaleht, 295/1935, 25.10, lk 7

Sellele lisandub artikkel „Korp! Amicitia 10-aastane“, kus lisaks tuuakse välja oma liikmete arendamist referaadiõhtute, rebastundide ja iganädalaste koosolekute näol.¹³¹ Rahvustunde, vaimse ja moraalse taseme tõstmisest räägitakse artiklis „Korp! Amicitia 1924-1934“, kus lisaks rõhutatakse veel töökuse ja naiselikkuse arendamist.¹³² Ka korporatsiooni Indla juubeliartikkel kõneleb sellest, kuidas organisatsioon kasvatab „kõlblaid“ isikuid, kelle kõik teod ja sammud on juhitud tahtest kasulik olla oma maale ja rahvale.¹³³ Väikeste erinevustega seadsid esikohale kõik korporatsioonid siiski ühesugused kasvatusmeetodid. Tähelepanuväärt on asjaolu, et kõnealused juubeliartiklid (mida ilmus üpris vähe) ilmusid alles 1930ndatel ja ilma autorite nimedeta, kuid sellegipoolest võib täheldada järjepidevust ja suurt sarnasust nende artiklite juures: need kõik on positiivse alatooniga, räägivad asutamisest ja üldsõnaliselt üliõpilaskonna vastuseisust, rõhutades korporatsioonide suutelisust ellu jääda ja pakkuda naistudengile arenemis- ja kasvamisvõimalusi. Antud kuvandile viitab ka 1928. aastal Üliõpilaslehes ilmunud karikatuur, kus meeskorporantide kõrval vasakul on naiskorporatsiooni rebane koos tegevliikmega ning nad tegelevad lauluõppega. Naiskorporatsioonides on väga tähtsal kohal laulmine. Teatavasti on igal korporatsioonil ka omad laulud, mida nad laulavad tähtsatel üritustel. Lisaks on karikatuurilt näha, et rebane pakub tegevliikmele kohvi. See viitab naiskorporatsioonidesisesele kasvatusmomendile ning vanuseprintsíibi põhimõttele, kus madalama staatusega liige peab alluma akadeemiliselt vanemale liikmele ning täitma tema soovid. Seega on ilmne, et antud karikatuur kinnitab kasvataja stereotüüpi – laulmine arendab isikut oskuslikult ja kohvi pakkumine rõhutab oma kohustuste täitmise nõuet. Siiski ei pandud akadeemiliselt nooremat liiget sunduslikku orjastatusse, kus igasugune austus ning inimväärne kohtlemine puudus, mis aga meeskorporatsioonides võis mõnikord ette tulla. Näiteks Päevalehes ilmunud lugu „Kiri korporandile“, kus üks meeskorporant heidab ette teisele meeskorporandile oma kaasvõitleja staatuse kuritarvitamist ning rebase sõimamist, kui too ei täitnud käsku.¹³⁴

¹³¹ Korp! Amicitia 10-aastane. Kaja, 277/1934, 23.11, lk 4

¹³² Osche Otsason, Marta. Korp! Amicitia 1924-1934. Üliõpilasleht, 12/1934, lk 426

¹³³ Orviku, Leonidia. Korp. Indla 10 aasta kestel. Üliõpilasleht, 3/1934, lk 58

¹³⁴ Kiri korporandile. Päevaleht, 163/1926, lk 7

Naiskorporant kui naisüliõpilase kasvataja stereotüüp on pigem 1930. aastatel levinud mulje, mis muutus ajaga, kui nähti, et naiskorporatsioonid on elujõulised ja neid tekkis juurdegi. Alles pärast aastate möödumist nähti naiskorporatsiooni sisu ja mida see pakkus selle liikmetele: naiskorporatsioon haris naistudengit vaimselt, füüsiliselt ja seltskondlike kommete poolest, rõhutades seejuures naiselikkust ja naissoo õigust võtta julgelt sõna ja olla otsustusvõimeline.

¹³⁵ Karikatuur: Akadeemiline pere. Üliõpilasleht 5-6/1928, lk 89

Kokkuvõte

Käesolev töö toetub kuvandi ning stereotüübi teoreetilisele põhjale. Mõlemal juhul on tegemist eelkõige subjektiivse ettekujutusega kellestki või millestki. Kuvand on kergesti muutuv vaatenurk, mis määrab ära, kuidas inimesest mõeldakse. Stereotüüpide puhul on tegemist aga jäikade vaadetega, mis on ühiskonnas esindatud erinevate liikidena. Uurimus lähtub soostereotüübist, mis keskendub naistudengite ning naiskorporantide kohta käivate stereotüüpidele aastatel 1920-1940.

Naiskorporatsioonide asutamise eelduseks võib eelkõige pidada naisüliõpilastele immatrikuleerimise õiguse andmist. Täieõiguslike naisüliõpilaste teke Euroopas 19. sajandil oli tingitud naisliikumise ideedest. Euroopas toimuv avaldas mõju ka eesti naistudengitele, kes said alates 1915. aastast võrdväärselt meestega ülikoolis õppida ning eksameid sooritada. Selline olukord ei rahuldanud mehi, kelle vastuseisu naisüliõpilastele kohtas nii Euroopas kui Eestis.

Vastuseisust hoolimata aktsepteeriti naisi ülikooliringkondades ning kõrghariduse omandamine muutus üha kättesaadavamaks. See tingis omakorda naistudengite arvu tõusu Tartu Ülikoolis, mis oli tol hetkel ainuke ülikool Eestimaal. Tavapärasele õppetööle lisaks soovisid esimesed naistudengid elavdada oma õpinguperioodi muu tegevusega ning soov organiseeruda tekkis kiirelt. 1911. aastal loodud ENÜS aga ei pakkunud kõigile naisüliõpilastele sobivat väljundit kooliväliseks tegevuseks ning seetõttu leiti uus organiseerumisvorm – korporatsioon. Esimeseks naiskorporatsiooniks on Filiae Patriae, mis loodi 1920. aastal ning oli eeskujuks järgnevatele naiskorporatsioonidele.

Antud uurimistöö lähtub ajastukohasest perioodikast, mille põhjal tekkinud kuvand naiskorporantidest ajavahemikus 1920-1940 oli üldiselt negatiivne, kuid muutuv. Erinevatel stereotüüpidel põhinenud kuvandi algallikaks olid juba eelnevalt naisüliõpilase kohta kehtinud ettekujutused, mis varieerusid ajas ja ruumis. Põhiliselt karikeeriti ja kujutati naiskorporante teatud kujul Üliõpilaslehes ja Postimehes. Need olid kõige levinumad ajalehed, mis korporatsioonide temaatikat üldse puudutasid. Kui Üliõpilasleht esindas üliõpilaskonna ja suuresti meeste levinud arvamust, siis Postimees esindas laiemat ringi seisukohti.

1920. aastatel kohtas peamiselt Üliõpilaslehes ja Päevalehes artikleid ja karikatuure reeglina negatiivse alatooniga. Peamiselt rõhutati naiskorporanti kui vähemotiveeritud naistudengit, kes on ülikooli astunud ajaviiteks ning abikaasa leidmiseks. Muuhulgas osundati ka tähelepanu saamise vajadusele: naiskorporante kirjeldati kui pidevalt uhket riietust ning värvilinte avalikult kandvate isikutena, kelle eesmärgiks on demonstreerida ülejäänud tudengkonnale oma üleolekut. Suurt poleemikat tekitas asjaolu, et naiskorporantidele ei sobi korporatsioonide kombad ning neil ei ole tarvis üldse organiseeruda. Negatiivse kuvandi tingisid n-ö meeskorporantide iganenud moraalsed ja eetilised vaated soorollidele, kus naine peab mängima ajalooliselt väljakujunenud ema- ja abikaasarolli, mitte pürgima „meestemaailma“.

Kui 1920. aastate alguses oli tendents kritiseerida naiskorporatsioone ja nende olemust, siis 1930. aastatel kuvand vaikselt muutus ja hakati naiskorporante nägema üha helgemas valguses. Nii kajastati suuremates väljaannetes naiskorporatsioonide juubeleid, kus räägiti nende „olelusvõitlusest“ akadeemilisel maastikul kui ka nende ettevõtmistest oma liikmete ja ühiskonnaelu korraldamises. Negatiivne kuvand 1930. aastatel muutus ka asjaolu tõttu, et nad tegutsesid ja pidasid vastu ajaproovile ning meeskorporandid said aimu nende tegevusest. Naiskorporanti hakati nägema kui naisüliõpilase kasvatajat, kes pakub oma liikmetele vaimset turgutust ja samas naiselikkuse säilitamise nippe. Toimus pööre ja tekkisid vastandkuvandid, mis antud juhul olid tingitud meeskorporantide veendumisest naiskorporatsioonide jätkusuutlikkusest. Lähema tutvuse ja läbikäimisega hakati mõistma naiskorporantide olemust.

Naiskorporatsioonid on tänaseks päevaks välja kujunenud loomulikuks ühiskonna- ja ülikooliosaks, mille liikmeskond ületab nii mõnegi meeskorporatsiooni liikmete arvu. Pika ajalooga organisatsioonidena pakuvad nad naistudengitele akadeemilise töö kõrvalt tegevust ja väljakutseid, mistõttu nende ajaloo uurimine on Eesti kultuuriruumis ka tänasel päeval suure tähtsusega. Käesoleva uurimuse näol on tegemist vaid ühe osaga naiskorporandi kuvandist. Uurimist väärivad ka naiskorporatsioonide „ellujäämine“ pärast 1940. aastat nii kodumaa pinnal kui paguluses.

Kasutatud allikad ja kirjandus

Allikad:

Arhiiviallikad:

Eesti Riigiarhiiv (ERA), Tallinn, f. 4399, n. 1, s. 8, lk 173, 199. (Ilmar Tõnissoni isikuarhiiv: artiklite käsikirjad, kirjavahetus ksv! Libe'ga naiskorporantide teemal)

Korporatsioon Filiae Patriae arhiiv, Tartu. Liikme Mall Jürma mälestused.

Perioodika:

Kaja 1934 (277).

Postimees 1921 (107; 108).

Päevaleht 1920 (69; 255; 282), 1923 (327), 1926 (163), 1934 (296), 1935 (295).

Sotsiaaldemokraat 1920 (237).

Sädemed 1923.

Uudisleht 1936 (18).

Uus Sõna 1935 (249).

Üliõpilasleht 1921 (2), 1924 (1; 8), 1925 (9), 1927 (5; 9; 12/13), 1928 (1; 5-6; 12; 13), 1929 (5; 10/11; 12), 1930 (3; 8), 1934 (1; 2; 3; 10; 12), 1935 (12), 1990 (3).

Kirjandus:

Annus, Epp. (toim) 20. sajandi mõttevoolud. Tallinn; Tartu : Tartu Ülikooli Kirjastus, 2009.

Beauvoir, Simone de. Teine sugupool. Tõlk. Mare Mauer; Anu Tõnnov. Tallinn: Vagabund, 1997.

Beller, R. Manfred; Leerssen, Joep. Imagology. The Cultural Construction and Literary Representation of National Characters. Amsterdam; New York: Rodopi, 2007.

Bourdieu, Pierre. Meeste domineerimine. Tallinn: Varrak, 2005.

Eagly, Alice H; Beall, Anne E; Sternberg, Robert J. Soopsühholoogia. Tallinn: Külim, 2008.

Fox Keller, Evelyn. Mõtisklusi soost ja teadusest. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 1972.

Hallas, Karin. „Muutuvad naised muutavas Euroopas“. Eesti Naine, nr 1, 1992, lk 7.

Hiio, Toomas. Korporatsioon hoiab härrasmehelikke suhteid. Eesti Päevaleht, 1995, 01.11, lk 8.

Hiio, Toomas, Piirimäe, Helmut. (toim) Universitas Tartuensis 1632-2007. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2007.

Holmes, Mary. Gender and Everyday Life. London; New York: Routledge, 2009.

Härmaste, Anne; Jesse, Maris jt. (toim) Korp! Filiae Patriae 1920-1995. Tartu: EÜS kirjastus, 1995.

Jürma, Mall; jt. (toim) Korp! Filiae Patriae 1920-1980. Toronto: Estoprint, 1980.

Jürma, Mall; Sirg, Eti. (toim) Korporatsioon Filiae Patriae 1920-1960. New York: Estotype, 1960.

Kivimaa, Katrin. Akadeemiline feminism – kellele ja milleks?. Ariadne Lõng, nr ½, 2002, lk 197-200.

Korporatsioon Filiae Patriae. Kuue samba kutse: Naisena ülikoolis. Tartu-Narva: 2005.

Kristeva, Julia. Naiste aeg. Ariadne Lõng, nr ½, 2003, lk 169-182.

Laidla, Janet. (toim) Üliõpilaskonna roll ühiskonnas 1919-1940: artiklite kogumik. Tartu : Korp! Filiae Patriae, 2010.

Lindström, Lauri; Hiio, Toomas; jt. (koost) Album academicum Universitatis Tartuensis 1918-1944 II. Tartu: Tartu Ülikool, 1994.

Lindström, Lauri; Hiio, Toomas; jt. (koost) Album academicum Universitatis Tartuensis 1918-1944 III. Tartu: Tartu Ülikool, 1994.

McGarty, Craig. Stereotypes as Explanations. The Formation of Meaningful Beliefs about Social Groups. London; New York: Cambridge University Press, 2002.

Mäelo, Helmi. Eesti naine läbi aegade. Tallinn: Varrak, 1999.

Mäelo, Helmi. Talutütar: mälestusi. Lund: Eesti Kirjanike Kooperatiiv, 1959.

Peter, L. Berger; Luckmann, Thomas. The Social Construction of Reality. London: Penguin Books, 1991.

Piirimäe, Helmut. (toim) Spes Patriae. Üliõpilasseltsid ja –korporatsioonid Eestis. Tallinn, 1996.

Piirimäe, Helmut. (toim) Vivat academia: üliõpilasseltsid ja –korporatsioonid Eestis. Tartu : Eesti Üliõpilaste Seltsi Kirjastus, 2012.

Pilvre, Barbi. Valitud tekste klassivõitlusest ja naisküsimusest 1996-2002. Tallinn: Eesti Ekspressi Kirjastus, 2002.

Runnel, Simo. (koost) Jaan Tõnisson. Rahvus ja kõlblus: artiklikogumik. Tartu : Ilmamaa, 2010.

Sakova, Aija. Eesti naise ühiskondlik-poliitiline ja perekondlik roll 1920. aastate alguses Emma-Asson-Petersoni näitel. Ariadne Lõng, nr 1/2, 2005/2006, lk 121-129.

Siilivask, Karl. (koost) Tartu Ülikooli ajalugu II 1798-1918. Tallinn: Eesti Raamat Kirjastus, 1982.

Siilivask, Karl; Palamets, Hillar. (koost) Tartu Ülikooli ajalugu III 1918-1982. Tallinn: Eesti Raamat Kirjastus, 1982.

Tamul, Sirje. (toim) Vita academica, vita feminea: artiklite kogumik. Tartu : Tartu Ülikooli Kirjastus, 1999.

Tõnisson, Ilmar Hans. Ilmar Tõnisson: Emajõe ääres. Koost. Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 1997.

Väljataga, Ainiki. Eesti naised, moraal ja rahvuslus. Pildikesi sajandi algusest. Vikerkaar, 1996, nr 11-12, lk 95-102.

Wiesner-Hanks, Merry E. Gender in History. Blackwell Publishing, 2005.

Publitseeritud uurimused:

Hiiemaa, Karin. Aafrika retseptsioon eestikeelses trükisõnas (kuni 1917). Tartu Ülikool, 2006.

Käsitserjalised uurimused:

Pall, Helena. Nõukogude naise kuvand ajakirjas Nõukogude Naine aastatel 1945-1991. Magistritöö. Tartu Ülikool, 2011.

Käsiraamatud:

Erelt, Tiit. (toim) Eesti õigekeelsussõnaraamat. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2006.

Internet:

Saar, Jüri. Kesknädalane isamaa-armastus või eesmärgikindel õllejoomine? Postimees, 1998, 12.01. <http://www.postimees.ee/htbin/1art-a?/98/12/01/tartu/uudised.htmXkuues> (12.03.2013)

Summary

Estonian sorority woman's image in periodicals from 1920 to 1940

This research is supported by the theoretical base of image and stereotype. In both cases it is first and foremost a subjective imagination about someone or something. Image is easily variable point of view that defines how people are perceived. Stereotypes are rather inflexible views that are represented different ways in the society. This study follows gender stereotypes that focuses on the affect of stereotypes on female students and sorority women from 1920 to 1940.

The precondition of founding sororities is foremost granting female students the right to immatriculate. The emergence of plenipotentiary female student in Europe in the 19th century was due to the ideas of feminism. The events taking place in Europe had an affect on the Estonian female students, who got the right to acquire higher education and take exams equally with men in 1915. This situation did not satisfy men, who were against the female student both in Europe and in Estonia.

Despite the opposition women were accepted in the academic world and acquiring higher education became more accessible. This resulted in increase in the number of female students in the University of Tartu, which was the only university in Estonia at that time. In addition to the usual studying, the first female students wanted to enliven their study period with other activities and the wish to join an organisation emerged rapidly. In 1911 established ENÜS did not offer all the female students the appropriate output for after school activities and therefore women found a new organizational form – a sorority. The first sorority was Filiae Patriae, which was founded in 1920 and it was an example for the foundation of following sororities.

The present research proceeds the age appropriate periodicals, which are the basis of the formed image of sorority women from 1920 to 1940. The primary source of the stereotyped based image were already formed prejudice about female students that varied in time and space. Sorority women were mostly depicted in certain way in Üliõpilasleht and Positmees. These were the most common newspapers that dealt with sorority topics. When Üliõpilasleht represented the opinion of the student body and most of the men, then Posimees represented the position of a larger group.

The articles and caricatures in *Üliõpilasleht* and *Päevaleht* in 1920's were mostly negative. They mainly emphasized sorority women as undermotivated female students, who went to university just to pass the time and find themselves a husband. Among other thing, the above named newspapers referred the need for attention: sorority women were described as often luxurious clothing and publicly ribbons wearing persons, whose purpose was to demonstrate rest of the students their superiority. Great controversy was sparked by the fact that the fraternity manners are not suited for sorority women and they should not form a sorority at all. This negative image was formed by the aged moral and ethical views on gender roles, where woman is supposed to play historically formed roles as a mother and a wife and not to aspire her goals in the „world of men“.

If in the beginning of 1920's there was a tendency to criticize sororities and their essence, then in 1930's the image slowly changed and sororities were seen in a brighter light. So the big publications wrote about the jubilees of the sororities, which spoke about their fight for survival in the academic world and the undertaking of it's members. The negative image in 1930's was changed due to the fact that the sororities functioned and endured the time test and the fraternities got an idea what they are. Sorority woman were started to be seen as the educator of the female student, who offers intellectual development and also tricks how to preserve femininity. The stereotypes turned and formed opposite image, which was in this case conditioned by the conviction that sororities are sustainable. In closer acquaintance between the sororities and fraternities men started to understand the essence of a sorority woman.

Sororities are nowadays a natural part of the society and university, where it's membership exceeds some of the fraternities. With a long history the sororities offer female students besides academic work activities and challenges in which case their history is very important in the cultural space of Estonia today. Present research is only a part of the sorority woman's image. It is also important to study the survival of the sororities after the year 1940 in homeland and in exile.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina

JAANIKA TAMAR

(autori nimi)

(sünnikuupäev: 21.05.2990)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose,
bakalaureusetöö EESTI NAISKORPORANDI KUVAND PERIOODIKAS AASTATEL
1920-1940

(lõputöö pealkiri)

mille juhendajad on Karin Hiiemaa ja Anu Raudsepp,

(juhendaja nimi)

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil,
sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja
lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas
digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega
isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 21.05.2013 *(kuupäev)*